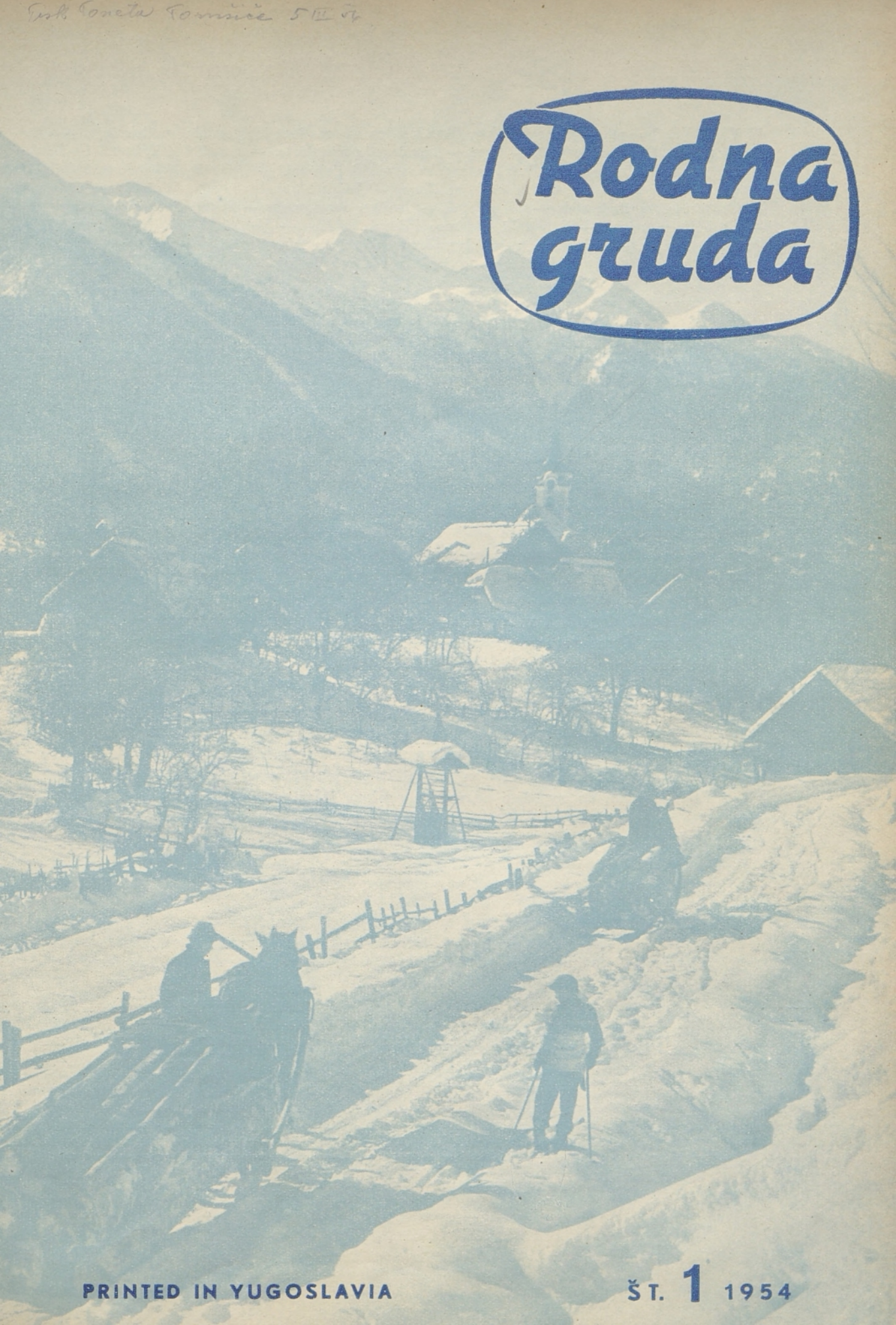

Ust. Zvezta Tomice 5 III 54

Rodna gruda

PRINTED IN YUGOSLAVIA

ŠT. 1 1954

IZ VSEBINE: Na pot. — *Tone Seliškar*: Slov. izseljenska matica je prestala preizkušnjo. — *Tomo Brejc*: 22. november 1955. — Trst. — Izseljenci protestirajo. — *Cvetko A. Kristan*: Umrli je mož. — *Zima Vrščaj-Holy*: Resnična zgodba o veliki ljubezni. — *Tone Seliškar*: Izseljenska pesem. — Velik uspeh novega slovenskega filma. — *Jelka*: Materina beseda - največji zaklad. — Domovina na tujih tleh. — Mladi rod. — Knjiga, oder, pesem. — Pozdravi stare domovine. — Grobovi na tujem. — Slovenski leksikon: Primož Trubar. — *Josip Jurčič*: Jurij Kozjak, slovenski janičar. — Pokojnine (rente) Jugoslovanov-izseljencev v Franciji. — Naslovna slika: *Božo Stajer*: Srednja vas pri Bohinju.

Lepe slovenske knjige dobite zastonj:

Razpisujemo nagradni natečaj za najboljše dopise. Za nagrado smo določili več zbirk lepih slovenskih knjig, ki bodo v veselje vam in vaši družini in v okras vaši knjižnici, obenem pa lep spomin na staro domovino. Zato le hitro pero v roke in pridno dopisujte! Pišite nam o vsem, kar se vam zdi v vaši naselbini zanimivega: o zgodovini njenega nastanka, zgodovini vaših prosvetnih društev, poročajte nam o drobnih dnevnikih dogodkih v naselbini, opišite nam vaše doživljaje, vaše delo itd. Nič hudega, če ne bo vse napisano tako, da bodo vse vejice in velike črke na svojem mestu in stavki »po novinarsko« zaokroženi. Pravopisne napake bomo rade volje popravili, saj smo za to tukaj.

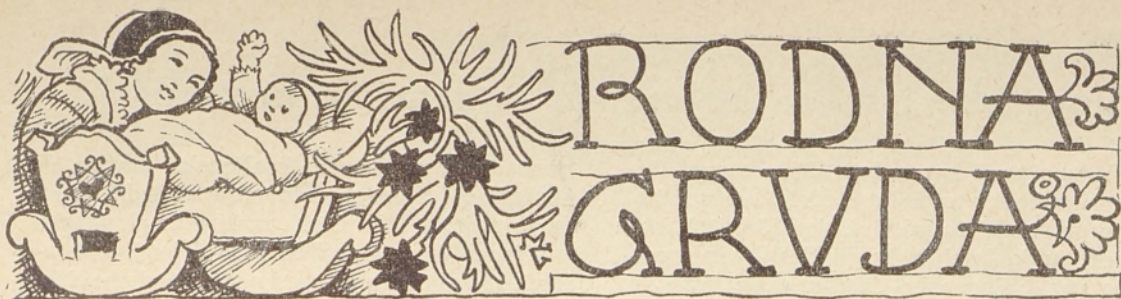
Torej kar korajžno pero v roke! In nič ne odlašajte! Prve srečne dobitnike bomo izžrebali že 1. maja, zato pohitite, da boste med njimi! Ob koncu leta bomo nagradili tudi dopisnika, ki bo poslal največ dopisov in ki bodo seveda v »Rodni grudi« tudi objavljeni. Dobil bo za nagrado lep stenski zemljevid Slovenije.

Pričakujemo, da se boste odzvali v velikem številu, zato je uredništvo »Rodne grude« že pripravilo za vaše dopise velikanski predal, vi pa ga čimprej in čimbolje napolnite!

SLOVENSKI PEVSKI OKTET GOSTUJE V HOLANDIJI IN BELGIJI v začetku marca. Pevsko turnejo organizira Turing klub Holandije. Med obveznimi nastopi bodo priljubljeni slovenski pevci skušali zapeti tudi rojakom v navedenih državah. Oktet bo nastopil tudi v Londonu.

Pokažite »Rodno grudo« svojim prijateljem!

Izhaja desetkrat na leto. — Poštšina plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Francija: letno 700 frankov, polletno 350 frankov. — Belgija: letno 100 frankov, polletno 50 frankov. — Holandija: letno 7.60 guld., polletno 3.80 guld. — Zah. Nemčija: letno 8.40 mark, polletno 4.20 mark. — Argentina: letno 2 dol., polletno 1 dol. — Jugoslavija: letno 500 din, polletno 250 din. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva c. 5/I.

NA POT

V treh letih obstoja Slovenske izseljenske matice se je njen delokrog silno razširil. Matica uživa čanes med našimi rojaki velik ugled in priljubljenost, njene zveze segajo v vse dele sveta, kjer prebivajo naši rojaki. Da si je Matica s svojim dosedanjim delom zasluženo pridobila zaupanje in spoštovanje rojakov, dokazuje med drugim vedno več pisem, s katerimi se naši rojaki obračajo na Matico s prošnjo za razna pojasnila.

Obseg dela Matice se je tako zelo povečal, da pisemske zveze in osebni stiki ne zadostujejo več, potreben je lasten časopis, ki bo kot organ Matice pomagal pri izpolnjevanju njenih nalog. Zaradi tega se je izvršni odbor Slovenske izseljenske matice odločil, da bo izdajal svoj časopis. Odslej bo »Rodna gruda« vsak mesec prihajala med vas. Že iz prve številke je videti, kako smo si zamislili njeno vsebino. V njej je vsakega nekaj: zanimivi članki o najvažnejših dogodkih v domovini, drobne novice iz domačih krajev, povesti, pesmi, dopisi o delu in življenju naših rojakov v tujini, njihovih društev in organizacij, kotiček mladih rojakov, nekaj domačih gospodinjskih pa tudi kuharskih nasvetov našim rojakinjam in še kaj drugega. Odgovarjali bomo tudi na vprašanja rojakov in posvetili pozornost zlasti odgovorom, ki bodo koristili vsem, pojasnjevali bomo uredbe naše oblasti, ki se tičejo izseljencev, objavljali nasvete in navodila Matice za organizacijo obiskov v domovini itd. itd.

Predvsem ne smete pozabiti, dragi rojaki, da je »Rodna gruda« vaš časopis, ki vam želi vsestransko pomagati in ustreči. Vanj pa boste v glavnem pisali vi sami. Čim več vas bo sodelovalo, čim bolj zanimive članke, dopise, koristne nasvete in predloge boste prispevali, tem bolj zanimiv in pester bo časopis. Pišite nam o svojem delu in življenju, poročajte nam o zgodovini vaših društev, razne zanimivosti iz življenja rojakov v vaši naselbini, pa vse drobne novice in dogodke, za katere se vam zdi, da bodo zanimivi tudi za rojake drugod po svetu. Za najbolj prizadevne sotrudnike in za tiste, ki nam bodo poslali najboljše dopise, imamo pripravljenih nekaj lepih knjižnih nagrad. Potrudite se, da boste prav vi med srečnimi nagrajenci!

Obseg lista je za sedaj še skromen. Prosimo pa vas, pokažite ga vsem rojakom v svoji okolici, priporočite jim »Rodno grudo«, da se bodo nanjo naročili. Samo z vašo pomočjo bomo lahko dosegli, da bo »Rodna gruda« dober list in da bo redno prihajala med vas.

Širite »Rodno grudo« in sodelujte pri njej!

Uredništvo

Slovenska izseljenska matica je prestala preizkušnjo

Ko smo proti koncu leta 1950 osnovali Izseljensko matico, se nam je zdela ta stvar silno preprosta. V tujini živi okoli 350.000 Slovencev, tu je Izseljenska matica — in most, ki bo vezal slovenske izseljence z njihovo rojstno domovino, je zgrajen, smo si mislili. Toda stvar ni tako enostavna. Številka o 350.000 izseljenih Slovencih je problematična. Kaj se to pravi? Toliko Slovencev se je res izselilo v obdobju med leti 1860 do 1940. Toda v tem času se jih je spet mnogo vrnilo, pomrlo, izgubilo, nekateri so se povsem sprijeli s tujino. Res je, da so se izseljeni Slovenci v tujini tudi množili, toda v tujini rojeni slovenski rod že pripada tujini, ne samo zemlji, temveč tudi narodu, med katerim živi, hodi v šolo, dela. Prvo generacijo, ki ji je očetovstvo in materinstvo čisto slovensko, lahko mirne vesti štejemo (toda samo mi tu v rojstni domovini) k slovenskemu narodu, drugo, tretje in četrto pa ne, zato lahko govorimo danes o znatno manjši številki Slovencev, ki so res še taki, da z njimi kot s čistimi Slovenci lahko računamo.

Ker se je z letom 1940 povsem prenehalo izseljevanje iz Slovenije, med stare izseljence ni novega, svežega, mladega dotoka. Za Slovence je torej izseljevanje povsem končano in računati moramo le s tistimi, ki so ostali tam in bodo tam dokončali svojo življenjsko in narodnostno usodo. In za te slovenske izse-

ljence smo ustanovili Izseljensko matico. V kratki dobi njenega delovanja se je izkazalo, da je postala Izseljenska matica za slovenske izseljence trdno oporišče vseh teženj, s katerimi so izseljenci povezani z rojstno domovino.

Dragi rojaki! Ko ste odhajali, ste nam tako prisrčno zaklicali »Na svidenje!«, da smo prepričani, da se bomo kmalu spet videli. Torej »Na svidenje!«. Domovina vas čaka z odprtimi rokami!

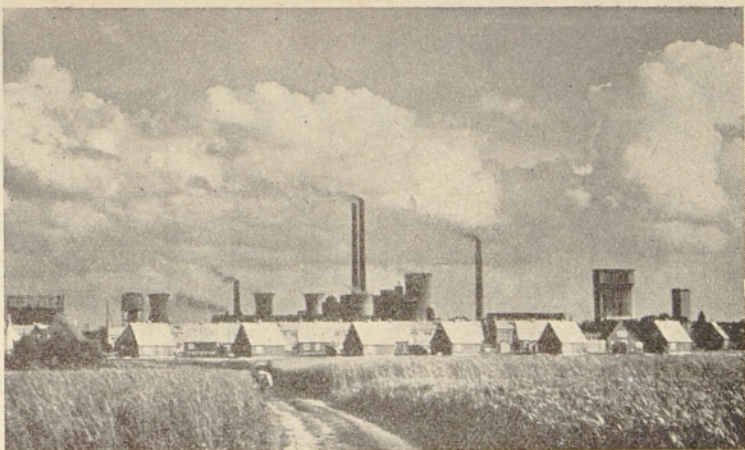
Teh teženj pa je še mnogo, saj ima skoraj vsak slovenski izseljenec v starem kraju še najožje svojce, mnogi celo starše in celo vrsto sorodnikov, vse to pa zlasti prihaja do izraza s tisto veliko, neuničljivo silo, ki se ji pravi ljubezen do rodne grude. Srce slehernega izseljenca bo do smrti obrnjeno v rojstno domovino, pa najsi je ta izseljenec že pol stoletja v tujini, bogat ali reven, delavec ali izobraženec. Prav ta ljubezen do rodne grude pa je dobila v Izseljenski matici svoje veliko priznanje, svojo zunanjo obliko in končni dokaz, da rojstna domovina svojih izseljencev ni pozabila.

V čem se to izraža? Izseljeni slovenski človek živi pod gospodarskimi, političnimi in kulturnimi vplivi svoje nove domovine, daleč proč od dogajanja in razvoja v njegovi rojstni domovini. Skozi 30, 40, 50 let se je od temeljitega razumevanja razmer v njegovi rojstni domovini precej odmaknil, kar je povsem razumljivo. Slovenski izseljenci so različnega političnega prepričanja; nekateri naši izseljenci so pod vplivom strupenega pisanja tistega dela slovenskih izseljenskih listov, ki zločinsko potvarjajo resnico o naših razmerah z željo, da bi se zrušila pri nas sedanja družbena ureditev in da bi Jugoslaviji spet zavla-

Rojaki na obisku v domovini. Marsikaj so videli in doživeli v »stari domovini«. Da so bili zadovoljni, smo spoznali iz obširnih člankov, ki so jih v izseljenske liste napisali mnogi rojaki iz ZDA

Rudnik »Emma« v Heerlenu, Holandija, kjer si mnogi slovenski rojaki v črnih rovih kopljejo svoj kruh

dali kralji, bankirji, fabrikanti in cerkev. Ti glasniki najbolj pokvarjenega slovenstva v tujini zlasti izkoriščajo verski čut naših izseljencev in prikazujejo zato v svojih spisih Jugoslavijo kot deželo samih antikristov in zločincev. Neka izseljenka, ki živi samo na deželi in bere samo take liste, je na meji Jugoslavije odrevenela od strahu, češ, zdaj bom pa zagledala tiste strahote: požgane cerkve, vislice z obešenimi duhovniki, v verige vkovane ljudi, ki jih gonijo na prisilno delo... V uradu Matice nam je ta izseljenka sama to pripovedovala, potem ko je bila za birmansko botro otrokom svoje sestre.

Z vsemi takšnimi okolnostmi mi tudi računamo, toda enega se zavedamo: če pride k nam naš rojak, ki je ameriški državljani, se nihče od nas ne bo z grdo besedo dotaknil njegove nove domovine. Pojem domovine je za nas vzvišen nad vsem. Nobenega rojaka še nismo vprašali, kako se politično izživlja, ker je v Matici vsak rojak samo Slovenec in nič drugega. Mi se dobro zavedamo: če je poštenjak, tedaj ima v srcu ohranjeno ljubezen do svoje rojstne domovine in kot tak bo želel svojemu narodu dobro. Mi tu smo si po svoje uredili svoje življenje, vi tam tudi po svoje, zato v te stvari ne bomo posegali. Posegali pa bomo v stvar, ki nam je vsem skupna in edina — to je ljubezen do rodne grude in do rodu, iz katerega vsi izhajamo.

To je temeljna korenina vsega dela Slovenske izseljenske matice. In s tem žarom bomo šli slehernemu rojaku nasproti, kadar pride obiskat svojo rojstno domovino, kadar se za vedno povrne k nam, s tem žarom ga bomo iskali povsod po svetu, kjer koli že živi. Prijateljstvo in zavezništvo bomo vračali z enakim. Nikdar ne bomo pozabili, kako so

nam naši izseljenci pomagali v času, ko se je slovenski narod skupaj z ostalimi jugoslovanskimi narodi boril na življenje in smrt. Takih stvari se ne pozabi! Zato smo prepričani, da tudi danes velika večina slovenskih izseljencev dobronamerno čuti do rojstne domovine. Maloštevilnim izgubljenecem pa, ki žele rojstni domovini le slabo, ne moremo pomagati, saj se bodo prej ali slej sami zadušili v svojem lastnem izdajstvu, kajti človek, ki je proti lastni domovini in proti lastnemu narodu naperil roko in besedo, bo v tujini sramotno utonil, pozabljen od vseh tistih, ki bi mu lahko ljubezen vračali.

Slovenska izseljenska matica je zato razpredla niti povezave z rojaki, z mnogimi slovenskimi izseljenskimi organizacijami, društvu in posamezniki v ZDA, Kanadi, Argentini, Braziliji, Franciji, Nemčiji, Belgiji in Holandiji. V zadnjih treh letih je obiskalo svojo rojstno domovino mnogo rojakov, takole:

V letu 1951 nas je obiskalo skupaj 321 rojakov, pretežno iz ZDA. V letu 1952 nas je obiskalo 1951 rojakov z vseh strani sveta. Najbolj številni obisk smo imeli iz ZDA (420 rojakov) in iz Francije (668 rojakov). Lani nas je skupno obiskalo 1440 rojakov, in sicer: 486 iz ZDA, 24 iz Argentine, 690 iz Francije, 100 iz Nemčije, 21 iz Belgije, 55 iz Kanade in 64 iz Holandije.

Vsem tem rojakom je Matica priredila pri-srčne sprejeme, razne prireditve, skupne izlete in odhode. Obiskovalcev bi bilo še nepri-merno več, če bi imeli vsi izseljeni Slovenci sredstva za potovanje. Nadejamo se, da se bomo v tem letu osebno seznanili z mnogimi stotinami naših rojakov. Pričakujemo vas z odprtimi srci!

22. november 1953

Lani 22. novembra so bile po vsej Jugoslaviji volitve v republiški in zvezni zbor poslancev kakor tudi volitve v okrajne, republiški in zvezni zbor proizvajalcev.

Volitve so se spremenile v pravo manifestacijo našega ljudstva, ki je s svojo 90 %-no udeležbo na volitvah in z izvolitvijo poslancev, kandidatov Socialistične zveze delovnih ljudi, prepričljivo in jasno izpovedalo, da odobrava dosedanjo notranjo in zunanjo politiko vodstva nove Jugoslavije kakor tudi njegov program za nadaljnjo izgradnjo naše države.

Tovariš Tito je dobil v svoji volilni enoti v Beogradu 97 % vseh glasov, tovariš Kardelj v Ljubljani 94 %. Prav tako so visok odstotek glasov dobili tudi drugi naši najvišji državni in politični voditelji, kar vsekakor dokazuje popolno zaupanje ljudstva v svoje državno in politično vodstvo.

22. novembra — na dan volitev za republiški in zvezni zbor poslancev — so številni časniki iz Amerike, Anglije, Francije itd. obiskovali volišča, in tudi tisti, ki novi Jugoslaviji niso povsem naklonjeni, so morali priznati, da so bile volitve popolnoma svobodne, da ni bilo sledu o kakšnem pritisku in da je bila tajnost glasovanja v celoti zajamčena.

Le nečesa nekateri naši prijatelji na zahodu in seveda še manj nasprotniki ne morejo vselej razumeti, namreč te visoke zavesti in pripadnosti ljudstva svoji socialistični deželi in njenemu vodstvu. Zakaj jim je to tako težko razumeti? Zato, ker ne poznajo silne radosti in notranje sproščenosti, ki prevzame delovnega človeka, kadar začuti, da je v resnici svoboden, da sam odloča o svoji usodi, da je gospodar na svoji zemlji. To je vzrok, da je ljudstvo samo od sebe začutilo, da so volitve 22. novembra lani njegov veliki praznik, to je vzpodbujalo ljudi, da so tekmovali med seboj, kdo bo lepše okrasil volišče s cvetjem, zelenjem in zastavami, da so se zbirali pred volišči že ob štirih zjutraj, da bi med prvimi izvršili svojo državljansko dolžnost, pa čeprav so se volitve začele šele ob sedmi uri.

Naši delovni ljudje so volili svoje predstavnike še v eno novo demokratično ustanovo, ki je v drugih državah na svetu ne poznajo, to je v okrajne, republiški in zvezni zbor proizvajalcev.

KAJ JE ZBOR PROIZVAJALCEV?

Ker je to novost za vse in ker tudi teh besed pri nas včasih nismo uporabljali, bomo to poskušali na kratko pojasniti.

Leta 1950 so v smislu zakona, ki ga je sprejela Zvezna ljudska skupščina, vse naše tovarne, rudniki in druga podjetja prešla pod upravo delavcev samih, ki so hkrati dobili nalogo, da ta podjetja kar najuspešneje vodijo v korist vsega ljudstva. Vodstvo podjetij so prevzeli od delavcev izvoljeni delavski sveti in upravni odbori. To zgodovinsko dejanje ljudske oblasti je vzbudilo med delavci veliko odobravanje in hkrati še bolj podžgalo njihovo pripravljenost, da bi čimveč in čimbolje proizvajali. Po letu 1950 so pričeli pri nas še hitreje proizvajati vse vrste blaga; delavci so dokazali, da so sposobni voditi svoja podjetja. Naše vodstvo, ohrabreno nad temi uspehi delovnih ljudi, je šlo še korak dalje v razširjenju delavskega upravljanja. Ustanovljeni so bili okrajni zbori proizvajalcev in izvoljeni njegovi predstavniki iz vrst strokovno najposobnejših in hkrati najbolj zavednih delavcev, kmetov, delovne inteligence in obrtnikov. Že po enem letu svojega obstoja so okrajni zbori proizvajalcev dokazali, da so delavci sposobni voditi tudi gospodarstvo svojega okraja. Letos pa smo že izvolili tudi poslance v najvišje državne organe te vrste, v republiški in zvezni zbor proizvajalcev. Tako bodo sedaj naši delovni ljudje, ki jih je v Zboru proizvajalcev največ, povsem odločali tudi o nadaljnjem razvoju in napredku vsega gospodarstva nove Jugoslavije.

BISTVO PRAVE DEMOKRACIJE NI V VEČSTRANKARSKEM SISTEMU

Posamezniki v nekaterih državah Zahoda nam očitajo, da pri nas ni prave demokracije, ker nimamo cel ducat političnih strank. Toda pri nas so delovni ljudje zbrani in organizirani v dveh naprednih političnih organizacijah, kakor se povsod na svetu delavci zbirajo le okrog tistih političnih organizacij, ki jih smatrajo za najbolj napredne, ki se bore za njihove pravice. V mogočni politični organizaciji Socialistični zvezi delovnega ljudstva so včlanjeni domalega vsi pošteni državljani.

Zaposleni imajo sindikate, žene imajo svojo napredno organizacijo Zvezo ženskih društev, mladina ima svojo Zvezo mladine, borci in politični aktivisti iz narodnoosvobodilne borbe pa so poleg tega organizirani še v Zvezi borcev, katere naloga je, vzgajati članstvo v duhu plemenitih in slavnih tradicij naše narodnoosvobodilne borbe. Imamo dve veliki ljudsko-prosvetni organizaciji: Ljudska pro-

sveta in Svoboda. Obrtniki so združeni v obrtnih zbornicah, trgovci in gostinci imajo svoje zbornice, prav sedaj ustanovljamo tudi kmečke zbornice in tako bi lahko naštevali še vrsto ustanov, ki so našim delovnim ljudem na razpolago. Možnosti za politično in strokovno udejstvovanje slehernega državljana je več kot dovolj. In končno je tu najvažnejša politična ustanova delovnega ljudstva — njegova oblast. Kakšne politične stranke naj bi torej še imeli? Morda stranke kapitala, da bi nam škodovale in nas vleklo nazaj v trpljenja polno preteklost, ki smo se je za ceno ogromnih žrtev komaj osvobodili? Ne! To nam niti na misel ne pride. Naše ljudstvo se dobro zaveda, da je prava demokracija doma le tam, kjer imajo delovni ljudje vso oblast v svojih rokah in kjer imajo svoje demokratične ustanove, s pomočjo katerih to oblast tudi dejansko izvajajo. Kaj pomaga na primer kup političnih strank, če nima delovni človek nobene besede v vodstvu gospodarstva svoje dežele? Pri nas pa so sedaj delovni ljudje tisti, ki odločajo o gospodarstvu vse države, kar je poleg svobode tiska, zborovanj, veroizpovedi itd. edina in resnično prava ljudska demokracija.

In še nekaj je, kar je v zadnjem času še prav posebno okrepilo vero in zaupanje delovnih ljudi Jugoslavije v novo oblast. Stotine no-

vih tovarn že daje svoje prve sadove. Desetine novih električnih central pomagajo industriji in kmetijstvu. Kmalu v Sloveniji ne bo več vasi, ki ne bi imela električne razsvetljave. Trg se polni in je z vsakim dnevom bolj založen z najbolj raznovrstnimi proizvodi, doživeli smo prvo znižanje cen, sicer pa — kaj bi vam pravil. Saj so bili mnogi od vas, dragi rojaki, lani pri nas na obisku, sami so videli napredek svoje rodne dežele in se ga z nami vred veselili.

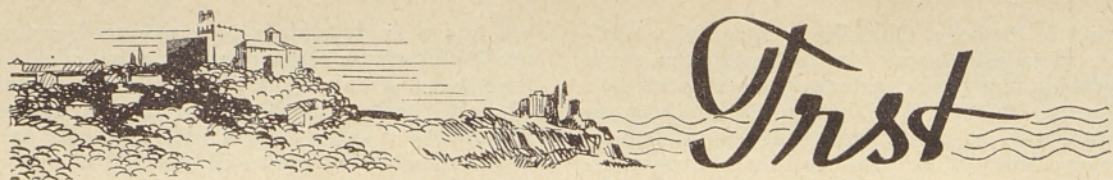
Ce sedaj še omenim, da ni poštenega državljana nove Jugoslavije, ki se ne bi veselil velikega ugleda naše države po vsem svetu, katerega je dosegla s svojim odločnim bojem za mir, enakopravnost in prijateljstvo vseh narodov sveta, kakor tudi, da je ogromna večina našega ljudstva, vznemirjena po lanskem 8. oktobru zaradi naraščajočega pohlepa laških imperialistov po naši slovenski zemlji, z vsem srcem odobraval poštene in odločne besede tovariša Tita, da bomo svojo zemljo in svoje ljudi branili pred vsakim nasiljem — sem v glavnem povedal vse, kar je omogočilo izreden politični uspeh volitev 22. novembra 1953.

No, volitve so za nami. V obeh skupščinah že zborujemo in se posvetujemo, kaj bomo ukrenili, da se bo kolo napredka v naši državi zavrtelo še hitreje.

Tomo Brejce

Dan volitev je bil za Slovence pravi praznik. Na polišču pod Rožnikom, v tistem predelu Ljubljane, kjer je bila v prvem letu fašistične zasedbe ustanovljena Osvobodilna fronta Slovenije, so volili tudi Rotarjevi — mati Karolina, sin Karol in vnuk Drago so glasovali za boljšo bodočnost domovine

Osmega oktobra 1955 v poznih popoldanskih urah se je po vsej naši domovini kot blisk razširila vest, da sta anglo-ameriški vladi sklenili prepustiti Trst in cono A, to je tisti del tržaškega ozemlja, ki je bil po določbah mirovne pogodbe iz leta 1946 do sedaj pod anglo-ameriško upravo — italijanskim imperialistom.

To so sklenili brez predhodnega posvetovanja v Organizaciji združenih narodov in z vlado Ljudske republike Jugoslavije. Na ta način bi bilo na desettisoče slovenskih družin v Trstu in coni A, ki je v celoti naseljena s Slovenci, izročenih na milost in nemilost italijanskemu imperializmu, ki je znan po svojem nečloveškem zatiranju Slovencev v dobi med prvo in drugo svetovno vojno, ko je Slovenskemu Primorju vladala Italija.

Ob tej vesti so v ogorčenem protestu, enotno kot en sam mož, zahrumele množice naših narodov od Triglava do Vardarja in Djevdjelije. Ogorčene demonstracije proti temu krivičnemu sklepu so začasno prenehale šele, ko je maršal Tito, oprt na enotnost in odločnost naših narodov, da branijo nedotakljivost svojega narodnega ozemlja, na velikem zborovanju v Leskovcu izjavil, da bo jugoslovanska vojska vkorakala v cono A v tistem trenutku, ko bo na to ozemlje ponovno stopila noga italijanskega vojaka.

Odločnost naših narodov in našega voditelja tov. Tita kakor tudi dejstvo, da se je svetovna demokratična javnost skoraj v celoti postavila na stran narodov Jugoslavije in jih moralno podprla v njihovem pravičnem boju, je prisilila anglo-ameriški vladi, da sta odložili uresničenje sklepa od 8. oktobra 1953. Niso se pa temu sklepu dokončno odpovedali. Nasprotno!

Od 8. oktobra do danes smo doživeli vrsto poskusov, da se ta sklep vendarle nekako uresniči in da se Italijani vtihotapijo v Trst, če ne drugače, pa skozi zadnja vrata. Imperialistični tisk pa odreka Jugoslaviji pravico do Trsta, češ da je to pretežno italijansko mesto.

Kako je s tem »italijanstvom« Trsta, svet dobro ve. To vprašanje, ki je danes žgoča rana za vse Slovence in Jugoslovane, prav tako živo zadeva tudi vse izseljence jugoslovanskega rodu, zlasti še primorske rojake, ki ne bodo nikoli pozabili krivic, ki so jih pred desetletji iztrgale z rodne grude in pognale po svetu. Po popisu iz leta 1910 je prišla polovica tržaške občine na popolnoma slovensko okolico (46.04 km). Od ostalih 54.96 km tržaške občine

pa je odpadlo pet šestin na predmestja, kjer so imeli Slovenci večino.

Italijanski imperializem si je primešetaril Trst šele leta 1916, v času prve svetovne vojne, z znanim londonskim paktom, s katerim je odpovedal pogodbo o nenapadanju s tedanjim Avstrijo in Nemčijo in se pridružil antantnim silam. Toda tudi rezultati prvih volitev pod Italijo januarja 1922 so bili živ dokaz prevladujoče večine Jugoslovanov. Tedaj so dobili Slovenci v goriški pokrajini vsa mesta v 64 občinah, štiri petine mest v nadaljnjih 27 občinah, v manjšini pa so bili samo v 11 občinah. Ko so pripeljali v Trst nad 50.000 italijanskih uradnikov, učiteljev, policajev itd., so italijanske oblasti začele s sistematičnim preganjanjem in zatiranjem Slovencev in sploh vseh domačinov jugoslovanskega rodu. Ta proces se je nadaljeval in stopnjeval pod fašizmom. Celo slovenski nagrobniki so jim bili na poti. Poitalijančevali so imena mrtvih Slovencev.

Tržačani sami nočejo Italije. Saj se dobro spominjajo revščine in lakote, ki je vladala v Trstu ves čas, ko je bil pod Italijo. Gospodarsko zaledje Trsta je vezano na severne države in Jugoslavijo. Brez tega zaledja Trst ne more živeti in še manj napredovati.

Trst je maja 1945 osvobodila jugoslovanska armada.

Toda Jugoslavija noče prelivati krvi. Narodi Jugoslavije vedo, kaj je vojna. Stoletja so krvaveli za svojo svobodo. Da bi se spor okrog Trsta uredil na miren način, je predsednik FLRJ tov. Tito dal še en predlog: nad Trstom naj bi prevzela upravo Italija, nad cono A pa Jugoslavija. Toda tudi tega predloga, s katerim je Jugoslavija v interesu miru v tem delu Evrope ponovno mnogo žrtvovala, vladi Anglije in Amerike nista hoteli sprejeti kot predloga za razpravo in sporazum o Trstu, kaj šele, da bi ga odobrili.

Naj bo tako ali tako, jugoslovanski narodi so danes bolj kot kdaj koli trdno odločeni, boriti se za to, da bodo njihovim bratom na tržaškem ozemlju priznane vse demokratične pravice, ki jim pripadajo.

Ko to pišemo, sporazum o Trstu še ni dosežen. Eno pa je gotovo: Brez sporazuma z Jugoslavijo rešitve tržaškega vprašanja ne bo. Brez naših narodov ne morejo odločiti. Če pa bodo, bo taka pogodba krpa papirja brez sleherne trajne vrednosti. Naj pogledajo v zgodovino, naj se od nje, ki je učiteljica narodov, vsaj nekoliko poskušajo naučiti tisti, ki si še danes lastijo pravico, odločati o usodi malih narodov.

ZEMLJEVID
TRŽAŠKEGA OZEMLJA

IZSELJENCI PROTESTIRAJO

Od vseh strani, kjer v tujini polje slovenska kri, je Slovenska izseljenska matica preljela ogorčene proteste v zvezi s tržaškim vprašanjem. Nekatero od teh v kratkih izvelečkih objavljamo:

Jugoslovansko društvo Edinost, Heerlen, Holandija:

»Z velikim ogorčenjem in skrbjo smo izseljenci tukaj zvedeli za krivično odločitev ameriške in angleške vlade, da se prepusti Svobodno tržaško ozemlje Italiji. Veliko naših ljudi v tujini še dobro ve, kaj je pretrpel slovenski narod od leta 1918 do danes pod italijansko zasedbo. Vsi tukajšnji napredni jugoslovanski izseljenci stojimo ob strani kot bratje in sestre, zavedajoč se, da je mogoče pravilno rešiti tržaško vprašanje le ob upoštevanju pravičnih zahtev naših hrabrih jugoslovanskih narodov, ki so žrtvovali skoraj dva milijona ljudi ob strani angleške in ameriške vojske za našo svobodo.

Živela zvestoba bratskih narodov v domovini in na tujem!«

*

Slovensko pevsko in podporno društvo »SAVA«, Merlebach — Francija:

»Dragi bratje in sestre! Vse te dni smo bili slovenski izseljenci iz Francije v duhu z vami in z vsem jugoslovanskim ljudstvom, ki je odločno in ogorčeno demonstriralo v mestih, trgih in vaseh proti nepravilni in krivični odločitvi zahodnih velesil, da se Trst priključi Italiji.«

Grčar Alojz, Pinkar Nande,
Paolič Albin

*

Jere Andree, Sallaumines P. de C. Francija:

»...z ljubeznijo spremljamo dogodke v naši rojstvi domovini. Le s korajžo naprej, dragi bratje, za našo zemljo! Saj tudi stara pesem poje: 'Buči, buči, morje Adrijansko, nekdanj bilo si slovansko'...«

*

Križnič Dušan in Katarina iz Serraigna v Belgiji:

»Kar se tiče Trsta, je bilo tudi tukaj veliko ogorčenje zaradi te krivice. Opazili smo, kar je hvale vredno, da so pokazali svoje ogorčenje tudi tisti slovenski izseljenci, ki ob drugih priložnostih ne kažejo prav prijaznega odnosa do nove Jugoslavije.«

*

Ana Krasna, slovenska publicistka iz New Yorka:

»Prepričana sem, da ameriški Slovenci z menoj vred obsojajo sklep zahodnih velesil, s katerim hočejo podpreti imperialistično politiko italijanske vlade s Trstom in tržaško slovensko zemljo. Doživela sem tu v Sloveniji enodušno

demonstracijo proti temu nečloveškemu sklepu in ponosna sem, da sem hči takega zavednega ljudstva, ki tako silno čuti, kaj je domovina, svoboda in neodvisnost.«

*

F. S., New York:

»...Kakor vedno, kadar je šlo za čast in pravice jugoslovanskih narodov, tako stojimo tudi danes zvesto na strani Jugoslavije in jo bomo še nadalje podpirali v njenih težnjah. Jugoslovanski narodom je treba priznati, da so v zelo kratki dobi osmih let dosegli izredno lepe uspehe. Zasluga za to gre odločnemu in vztrajnemu vodstvu. Moj trden namen je, da se prav kmalu vrnem v stari kraj. Saj se je sedaj vrnilo že mnogo upokojenecov v Slovenijo in prepričan sem, da se jih bo vsako leto več, ker lahko s svojo pokojnino v Jugoslaviji bolje živijo kakor pa v Ameriki...«

*

M. M. iz Los Angelesa, California:

»...Zelo nas je vznemirila novica, da sta Amerika in Anglija podarili Trst tistim požrešnim Italijanom. Nam tukaj ne gre v glavo, kako je mogla Amerika kaj takega storiti. Kako hitro so pozabili Amerikanci, da so Lahii pobijali ameriške fantje... Upajmo, da ne pride do prelihanja krvi, saj se še niso zacelile rane, ki jih je zadala zadnja vojna. Kaj se le Amerika povsod vmešava? Ko so Jugoslovani osvobodili Trst, naj bi Amerikanci roke proč držali, pa bi bil sedaj mir...«

*

Jugoslovanski izseljenci v Argentini so do tržaškega vprašanja zavzeli brez oklevanja enako stališče kot narodi v domovini.

»Trdno stati ob strani tistim, ki so pripravljeno dati vse za obrambo naše svete zemlje in pravice kronih bratov, je naša dolžnost.«

izjavljajo v svoji resoluciji. Tudi druge organizacije, kakor tudi posamezniki širom po Argentini so poslali jugoslovanskemu diplomatskemu zastopstvu v Buenos Airesu pisma, v katerih izjavljajo, da se strinjajo z vsemi odloki našega vodstva v zvezi s Trstom. Enoglasno izjavljajo, da nudijo moralno in materialno pomoč svojim bratom, ki se bore za pravično stvar.

*

Martin in Ivana Lončar v imenu slovenskih izseljencev iz Gladbecka v Westfaliji:

»Bratje in sestre Jugoslovani! Slovenski izseljenci smo z vsem srcem z vami in vam kličemo: Bodite neomajni, odločni in vztrajni v svojih pravičnih zahtevah!«

UMRL JE MOŽ

V SPOMIN ETBINU KRISTANU

Ob smrti pomembnih javnih delavcev ali naših prijateljev in znancev se navadno vprašamo: kaj so nam bili? Kakšne sledove so zapustili s svojim delom v življenju svojega naroda? Kaj so napravili za napredek človeštva? Ob slovesu z našim pokojnikom Etbinom Kristanom na vse to ni težko odgovoriti.

Bil nam je iskren in značajan prijatelj. Takega smo poznali in opazovali pri vsem njegovem delu. Vedno je hodil dosledno po poti, ki si jo je bil izbral že pred 60 leti, ko se je pridružil delavskemu gibanju in na katere cilju je bilo napisano: socializem.

Sledovi njegovega dela so vidni povsod, kjer se je udeleževal: bil je vodilni delavec v slovenskem socialističnem gibanju, slovenski književnik, gledališki in književni kritik, sodelavec pri gradnji slovenskega gledališča, govornik, ljudski tribun, predavatelj, agitator itd. Sadovi njegovega dela so posejani od Zagreba do Dunaja, preko Ljubljane do Trsta in Gorice, od Celovca tja preko Gorjancev in Krke, v Istri in v Dalmaciji, od New Yorka do San Francisca, preko Chicaga, Clevelanda, Detroita, Milwaukeeja, Pittsburgha in vseh drugih naselbin naših rojakov v ZDA.

Povsod je pomagal širiti socialistično misel, ki se je danes že bohotno razrastla in ustvarja temelje za boljšo bodočnost človeštva. Ko se je v pionirskih časih socializma posvetil delu za ideal boljše človeške družbe; se je obenem odrekal udobnemu življenju, kakršno bi mu mogla nuditi stara meščanska družba. Toda vedel je, da je njegovo delo posvečeno sveti in častni nalogi, in se obenem zavedal, da

»dolžan ni samo, kar veleva mu stan,
kar more, to mož je storiti dolžan«.

In kdo more pri vsem tem še dvomiti, da ni res umrl — mož?

*

Življenje Etbina Kristana je kakor odprta knjiga. Rojen je bil 15. aprila 1867 v Ljubljani kot najstarejši v družini, v kateri je bilo 13 otrok. Ko je končal srednjo šolo, je vstopil v kadetnico in postal nadporočnik. Po sporu s predstojniki pa je izstopil iz vojaške službe ter je postal novinar. Pri tem je v Zagrebu in na Dunaju spoznal socialnodemokratsko delavsko gibanje. L. 1895 oziroma 1896 se mu je pridružil. Avgusta 1896 je bil na ustanov-

nem zboru Jugoslovanske socialnodemokratske stranke (JSDS) med vodilnimi osebami in je bil tudi izvoljen v izvršni odbor stranke. Njegov član je ostal — razen prva leta — do odhoda v Ameriko. Ves čas je bil urednik strankinih listov, zlasti »Rdečega prapora« in »Zarje«, govornik, agitator, pisec raznih agitacijskih brošur, kandidat pri raznih volitvah itd. Pisal je tudi književna dela — pesmi, pripovedne spise, dramska dela in je tudi prevajal — vse predvsem z namenom, da pomaga pri izobraževanju ljudstva in pri dvigu socialističnega gibanja na Slovenskem. S svojimi književnimi kritikami in esei v »Rdečem praporu« in »Naših zapiskih« je oral ledino za našo novo, takrat nastopajočo pisateljsko generacijo slovenske moderne. To delo je zelo primerno označil ob njegovi smrti Ivan Regent, njegov stari prijatelj in sodelavec, ko je dejal, da je Etbin kakor buldožer pripravljaval pot za Ivana Cankarja in Otona Župančiča. Cankarja je l. 1907 pridobil za kandidaturu na socialnodemokratski listi pri prvih državnozbornih volitvah na podlagi splošne in enake volilne pravice, in sicer v litijsko-zagorskem volilnem okraju. Dal mu je tudi pobudo za »Hlapca Jerneja«. Bil je tvorec znane tivolske resolucije, v kateri je bil l. 1909 — v času najhujše aneksionistične krize — obrazložen narodnostni program slovenske socialne demokracije. L. 1912 je bil kot prvi socialni demokrat izvoljen v ljubljanski občinski odbor.

Na ljubljanskem Rožniku, kjer je nekoč prebival in pisal Ivan Cankar, je Etbin Kristan veselo zaplesal z otroci Titovo kolo

Še istega leta je odpotoval prvikrat v Ameriko, na agitacijsko turnejo po nalogu Jugoslovanske socialistične zveze (JSZ) v Chicagu, Ill. L. 1914 se je spet napotil v Ameriko z nalogo, da nadaljuje prvo agitacijsko turnejo. Ker pa je med tem izbruhnila svetovna vojna, je ostal v ZDA. Postal je urednik slovenskega socialističnega tednika »Proletarec«. Z ameriškimi slovenskimi socialisti je ustanovil Ameriški družinski koledar, ki ga je tudi nekaj let urejeval. Sploh je s prihodom Kristana v ZDA zelo oživelo in se razmahnilo socialistično in napredno gibanje med slovenskimi izseljenci. Ta leta, med prvo svetovno vojno, je Etbin Kristan organiziral pod okriljem Jugoslovanskega republikanskega združenja (J. R. Z.) akcijo v korist samostojne in neodvisne jugoslovanske republike. Chicaška izjava z dne 29. junija 1917, ki jo je zasnoval Kristan, je važen mejnik v teh prizadevanjih ameriških Slovencev. Na nešteti zborovanjih in predavanjih širom po Združenih državah je Kristan pojasnjeval naloge J. R. Z.

Leta 1920, ko je bil izvoljen v Ustavodajno skupščino Jugoslavije, se je vrnil domov in postal predsednik socialnodemokratskega poslanskega kluba. Neustrašeno, toda žal brezuspešno, se je boril za jugoslovansko republiko. Leta 1922 je, razočaran nad stanjem v tedanji jugoslovanski državi, tretjič odpotoval v Ameriko. Bil je nekaj let jugoslovanski izseljenski komisar v New Yorku, N. J. Zatem se je naselil v Grand Havenu, Mich. L. 1937 je prevzel uredništvo kulturnega mesečnika »Cankarjev glasnik«, ki ga je tedaj začela izdajati Cankarjeva ustanova v Clevelandu, O. Ta dobro urejevani mesečnik, ki mu je bil Kristan urednik do l. 1942, a sodruznik do konca izhajanja (februarja 1943), je bil nekaj let med zadnjo vojno edina slovenska napredna revija na svetu. L. 1942 je stopil Kristan na čelo vsenarodnemu gibanju ameriških Slovencev in Jugoslovancev za pomoč okupirani in tlačeni domovini, iz katerega se je rodil Slovensko ameriški narodni svet (SANS), splošno znana slovenska organizacija. Nekaj let je bil njen predsednik, zatem pa častni predsednik. Delo za moralno in materialno pomoč novi socialistični Jugoslaviji je nadaljeval Kristan tudi še po koncu vojne.

Maja 1951 je prispel v domovino, da si ogleda njen napredek. Bil je zelo navdušen ter je nekatere pomanjkljivosti ocenjeval z razumevanjem, upoštevajoč, da nobena graditev, zlasti tako velika in temeljita kakor

pri nas, ne more biti brez pomanjkljivosti in napak. Večkrat mi je omenjal, da se želi vrniti v Združene države in tam poročati o razvoju nove Jugoslavije, kakor je to ob odhodu obljubil. Toda čas se mu je iztekel in se 22. novembra 1953, po 86 in pol letih življenja, tudi iztekel... Žal ni mogel izpolniti obljube, dane ameriškim rojakom.

Etbin Kristan je tudi marljivo sodeloval z našo Slovensko izseljensko matico, ki ga je izvolila za častnega predsednika, in se je do zadnjega zanimal za njeno delo, saj so mu bili izseljenci stalno pri srcu.

To je kratek prikaz pomembnega in velikopoteznega delovanja Etbina Kristana, ki je bilo tako mnogostransko, da ga bo treba še natančneje osvetliti. Upam pa, da bo ta spominski članek prikazal našim izseljencem — kjer koli po svetu — vsaj v glavnih obrisih življenje in prizadevanja velikega pokojnika, ki je bil toliko let član naše izseljenske skupnosti.

Vsi, ki so pokojnika poznali in za katerih bodočnost je vse življenje delal, ga bodo ohranili v najlepšem spominu.

Njegova družica Frances, ki ima mnogo zaslug, da je pokojnik čakal tako visoko starost, njegovi znanci in prijatelji, slovenski napredni izseljenci v ZDA, ki jih je smrt pokojnika še posebno težko prizadela, in ves slovenski narod so s pokojnikom mnogo izgubili.

Častni grob na ljubljanskem pokopališču v slovenski rodni zemlji, v katero se je vrnil umret, bo še poznim rodovom pričal, da leži v njem mož poštenjak in borec za pravice delovnih ljudi!

Cvetko A. Kristan

Klemenčič: Iz slovenske vasi

Resnična zgodba o veliki ljubezni

Mladi dr. Dušan Križnič je prisegel svojemu umirajočemu očetu, da nikoli ne bo zatajil svojega rodnega jezika

Bil je eden izmed tistih, ki so se izselili kmalu po prvi svetovni vojni. »Po vojni je bilo vse porušeno, nova hiša z muko zgrajena, denarja je manjkalo, malo pa je bilo upanja, da bi ga zaslužil. Nova tuja država Italija je imela vedno kaj vzeti Slovincem: šole, društva, časopise... Vse to je vplivalo na očeta, ki je bil zaveden Slovenec, da se je 1928. leta izselil iz Jugoslavije.« Tako nam piše njegova hčerka iz Belgije.

Nadaljevalo se je kakor pri tolikih slovenskih družinah. Najprej je prišla za njim žena z mlajšim otrokom, sinom. Čez nekaj let pa še babica s starejšim otrokom, hčerko.

Vsak začetek je težak, v tujini pa je nemara še težji. Opravljal je v rudniku težka dela, da bi prehranil družino. Mati je varčno gospodinjila, hčerka se je učila šivanja. Ko se je izučila, je šivala za vso družino in za druge.

Tako so se počasi rinili naprej. Starejši otrok, sin, je bil izredno bistre glave. Tudi v šoli so rekli tako. In nekoč je šinilo staršema v glavo, zakaj ne bi njun sin, če je tako bistre glave, študiral? Da bi postal, denimo, inženir, sodnik ali profesor? Da bi se ne bilo treba mučiti v črni jami? Da ne bi dedoval poklica svojega očeta, kar je že nekakšen nenapisan zakon v vseh rudarskih revirjih po svetu? Zares pogumna misel za slovenskega rudarja! Študij je draga reč in v njihovi naselbini še ni nikomur prišlo na misel, da bi dal sina študirat.

Ob večerih se je družina pomenkovala. Morda bi pa le šlo, če bi mati še bolj varčevala, če bi hčerka malo delj šivala v noč, če bi oče prevzel še težje delo v jami. Računali so in računali. Naposled so prišli do sklepa, da bi šlo.

Fant je tedaj končal srednjo šolo. Treba se je bilo odločiti, kaj naj študira. Ni dolgo premišljeval. Med očetovimi tovariši je dijjala silikoza. Na njihova pljuča je legal kamnit prah in jih razjedal. Bolehali so eden za drugim. Skoraj nihče med njimi ni dosegel polne de-

lovne dobe. Kaj naj torej še premišlja? Odločil se je: zdravnik bo. Pomagal bo rudarjem, rojakom, pomagal pa bo tudi rudarjem vseh narodnosti, ki so prišli od vsepopsod, da bi si v črnih belgijskih rudnikih služili kruh; vsi so si tovariši med seboj, vsem lega strupen prah na pljuča in jih zastruplja.

Fant je začel študirati, mati je štedila, hčerka je šivala, oče je pa prevzel najtežje delo v jami — odkrivanjem premogovnih plasti. Ob večerih pa so govorili o Jugoslaviji, brali o Jugoslaviji in prepevali slovenske pesmi. Če je oče, ki je rad posedal pri sosedovem radijskem sprejemniku, ujel slovenske besede, je bil nadse srečen. Ko je nekoč po drugi svetovni vojni zaslišal pesem: »Hribčki, ponižajte se!« je ves zasopel stekel domov po ženo in oba otroka: »Pridite brž! Poslušajte!« In stekli so, ne da bi si ogrnili plašče — bila pa je zima — in še stanovanja niso zaklenili.

Mati je vestno pazila na to, da sta otroka vselej govorila slovensko. Skrbno jima je popravljala napake v izražanju,

ki se jih tako lahko naleze drugi rod v tujini, saj sliši okrog sebe v šoli, družbi, na ulici in drugod samo tuji jezik. Zlogoma jima je prebirala slovenska berila in ju učila ljubiti lepoto slovenskega jezika. Pa tudi v javnem življenju je vsa družina vneto izražala svojo globoko ljubezen do rojstne domovine.

Tedaj je v mirno družinsko življenje udarilo kakor strela z jasnega — očeta je napadla silikoza! O, kakšen udarec za družino! S podvojeno vnemo se je sin orgel na knjige, da bi čimprej dokončal študij! Da bi se čimprej s svojimi mladimi silami spopadel s to črno sovražnico rudarskih življenj!

In res. Sin je študij končal in ugled vse družine v naselbini je zelo narasel. Se nihče izmed njih ni dosegel takšne sreče, da bi njihov sin postal zdravnik. Toda srečo je kalila očetova bolezen. Z njim je šlo navzdol. Tedaj so že imeli radijski sprejemnik in v postelji je poslušal slovensko besedo in pesem. Sanjaril je o tem, da se vrne v domovino, ki jo je obiskal pred nekaj leti. Takrat ni slutil, da jo gleda zadnjikrat.

Umrl je. Umrl prav tiste dni, ko se mu je izpolnila velika želja: sin je nastopil službo zdravnika. Pred smrtjo je naročil sinu: »Ne pozabi, sin moj, ki si postal zdravnik na tujih tleh in boš zdravil tuje ljudi, da si Slovenec in Jugoslovan! Prizeji mi, preden umrem, da se ne boš izneveril slovenski zemlji in slovenski besedi! Pomni, da bodo tudi tvoji otroci in njihovih otrok otroci — slovenskega rodu!«

Umrl je, potolažen s sinovo prisego. In danes je njegov sin, dr. Dušan Križnič, priljubljen zdravnik v naselbini v Serraingu. Tam živi s sestro in materjo med Slovenci, ki jih je bolj malo, med Hrvati, Dalmatinci in Bosanci. Zdravi jih, kadar so bolni, ob večerih pa poje z njimi slovenske in dalmatinske pesmi, ki jih spremlja na kitaro.

In zgodba o sinu, ki je očetu na smrtni postelji prisegel večno zvestobo slovenski zemlji, bo ostala v naselbini večno živa.

TONE SELIŠKAR

Jzseljenska pesem

*Spet je minilo Johnu Maleschichu leto dni v daljnem svetu
in čas neusmiljeni pobelil mu lase je, skrnil sluh in vid;
ko se zberó pri sivém dedu vnuki ob končanem starem letu,
jim razprostre po mizi majhen, silno star, oguljen zemljevid.*

*Le-tu so Frank, Andrew ter Louis in Mary, Jo-no, skratka, vsa mladina.
Na zemljevidu so planine, reke, jezera in mreža cest...
Poglejte, deca, tu! Od tod do tjakaj — to je moja domovina!
Ljubljana, vidiš jo na sredi, je kraljica naših slavnih mest!*

*A tule spodaj so Gorjanci, sinja Kolpa, tod sem krave pasel;
pastirci smo bili takrat, kujoni srečni kakor zdajle vi!
Na koncu te vasi sem v borni bajti materi čez glavo rasel,
na gričku za vasjo pokojni spe, tam mojim vsem trohne kosti.*

*Pod goro potok žubori; rezljal sem mlinčke, na drevesa plezal,
a v hosti, hej, sem veberice urne, polhe, ptičice lovil;
v goricah, jej, otročki moji, sem na kolce vinsko trto vezal,
a v tejle zidanici beli pesmi sem prepeval, vince pil.*

*Potlej je kruha zmanjkalo, a mi na barko, čez morjá široka!
In z nami šla prešerna je mladost po srečo s karto White Star Line;¹
z obale mahala nam je v slovo domača, draga, ljuba roka
in tu sem črn mož postal globokih robov pensilbanskih majn.²*

*No, zdaj sem tu, le zemljevid ostal mi je od rojstne domovine.
Pred smrtjo bi še enkrat rad prestopil mili prag sirotnih bajt!
Tam je srce mi zagorelo, v rodni prsti so še korenine...
Saj to je fisto, kar boli..., drugače bi biló prav vse all right!³*

¹ White Star Line (vajt star lajn) — prekomorska agencija

² mine — rudnik

³ all right (olrajt) — vse v redu!

VELIK USPEH NOVEGA SLOVENSKEGA FILMA

Tri tedne so v Ljubljani z velikim uspehom predvajali slovenski film »Vesna«, ki je prva slovenska filmska komedija. Film je posnet po zgodbi, ki jo je napisal slovenski pesnik Matej Bor. V tej vedri, pristréni filmski komediji so glavni junaki študentje, ki jih tudi igra-

jo pravi ljubljanski študentje. Po mnenju Ljubljančanov, ki so zlasti do domačih filmov zelo kritični, je »Vesna« doslej najbolj uspel slovenski film, ki prekaša celo priljubljenega »Kekca« in prvi slovenski film »Na svoji zemlji«, posebno po tehnični izvedbi in filmski igri

nastopajočih. Po uspešnem predvajanju v Ljubljani je film nastopil zmagovito pot po drugih krajih Slovenije in po drugih republikah Jugoslavije ter si odprl vrata tudi v tujino, kjer ga bodo najprej predvajali v Zahodni Nemčiji, nato pa bo šel, kakor vse kaže, dalje po svetu.

Materina beseda -

NAJVEČJI ZAKLAD

Draga slovenska sestra na tujem! Moje misli zdajle potujejo k tebi, tja daleč »čez hribe in doline in široke vode« v vse kraje, kjerkoli so razpršene kapljice naše slovenske krvi. Pozdravljena! Pozdrav domovine ti prinašam, topel, domač in ves veder. In zdaj bova malo pokramljali. O čem? O, s tem pač ne bo težav. Snovi za pogovore imava na pretek. Govorili bova o družini, o domu, gospodinjstvu in vseh neštetihih stvareh, ki so s tem v zvezi. Pogovorili se bova še o marsičem, za kar boš ti sama dala pobudo. Piši nam! Vprašaj, če želiš kakšno pojasnilo ali nasvet! Z veseljem ti bomo ustregli. Širok krog znank imam, ki so mi obljubile, da se bodo od časa do časa rade oglasile v tem kotičku, kajti če bi vedno le jaz sama »otresala jezik«, bi bilo morda predolgočasno.

Danes se lahko pomeniva o stvari, ki je najbližja mojemu in tvojemu srcu.

Ali si se zavedala takrat, pred desetletji, ko si odhajala na tuje z majhno culico po srečo in kruh, da kljub vsej revščini nosiš s seboj neprecenljiv zaklad? Svoje pridne roke in še nekaž prav tako dragocenega — govoricu svoje slovenske matere! V tujini si si ustvarila dom in družino, rodila si otroke in morda si že srečna babica številnim vnučkom. Kako si delila tem svojim dragim od svojega zaklada, ki si ga prinesla iz svoje rojstne domovine, in kako jim deliš? Ali se vselej zavedaš, da je to najplemenitejša dediščina, najlepše darilo, ki ga moreš dati svojim otrokom in vnukom, dediščina, ki je tem bolj dragocena, čim dalje te je življenje odtrgalo od rojstnega doma. Dobra, ljubeča, skrbna žena in mati je temelj družine. Tvoji otroci, rojeni na tujem, so hodili v tuje šole, odrasli so in

kakor ptički so poleteli iz gnezda ter si ustvarili lastne družine. Ali še pomnijo uspavanke, ki si jih jim nekoč prepevala v sladkem jeziku svoje matere? Ali še kdaj zapoješ prav te pesmi, ko ti sin in hči položita tvoje vnučke na krilo?

Tvoj mladi rod je pognal korenine v zemlji, kjer sta z mojem pustila znoj in žulje svojega dela. Prav je tako. Ne smeš pa dopustiti, da ostane samo pri tem, da bi s teboj usahnilo drevo, ki so ga pred mnogimi stoletji na majhnem koščku prelepe slovenske zemlje zasadili

tvoji davni slovenski predniki. Naj se tvoj mali vnuček ali vnučka, čeprav sta že »čisto Američana« ali »Francoza« ali »Nemca« ali karkoli že, s ponosom zavedata tudi svojega slovenskega porekla, naj spoznata in znata tudi slovensko govoricu in slovensko pesem, ki je bila vedno zvesta spremljevalka našega življenja in dogajanja ter je zaslovela tudi v tujini. S tem boš izpolnila svojo veliko dolžnost kot mati svoje družine na tujem in kot zvesta hči svoje slovenske domovine. Pozdravljena, draga sestra! Jelka

Gaspari:
Slovenska mati

Domovina

SREBRNI JUBILEJ SLOVENSKE OPERE V CLEVELANDU

Slovenska naselbina v Clevelandu je lani novembra praznovala pomembno obletnico — srebrni jubilej slovenske opere.

Ta jubilej je res največjega pomena, saj dokazuje, da slovenski delavci pri svojem težkem delu v tujini niso pozabili na svojo kulturo, in pove tudi, da navdušenje in vztrajnost lahko premagata največje ovire.

Prav nič izšolanih pevcev ni bilo med pionirji, ki so pred 25 leti v Clevelandu ustanovljali slovensko opero. Bili so sami delavci, dobri pevci, vse drugo pa je opravila volja, vztrajnost, velika in požrtvovalna ljubezen. Na prvem listu slovenske opere v Clevelandu so zapisana imena rojakov: Bele, Plut, Mary Ivanusch, Josephine Milavec, Antoinette Simičič in John Ivanusch.

29. novembra 1928 so Slovenci v Clevelandu nastopili s svojo prvo opero, s »Turjaško Rozamundo«, ki jo je uglasbil John Ivanusch, libreto pa je napisala Mary Ivanuscheva. Veliko poguma je bilo treba za javen nastop z opero, ki so peli sami pevci — diletanti. Šlo je. Uspeh je bil sijajen. Avditorij Slovenskega narodnega doma je bil nabito poln navdušenih poslušalcev, ki so prirejali ovacije dirigentu-skladatelju in pevcem. Večina izmed prisotnih je takrat prvič gledala in poslušala opero.

Z leti se je skupina sodelujočih nekajkrat reorganizirala, a delo se je nadaljevalo. Zdaj, ob 25-letnici, je za srebrni jubilej slovenske opere v Clevelandu Glasbena Matica, ki jo vodi rojak A. Subelj, naštudirala dve operi: »Cavalerio Rusticano« in »Pagliacci«. Uspeh je bil zelo lep. V prvi operi

so se zlasti odlikovali: Anna Safred v vlogi Santuzze in June Price, ki spada k najboljšim pevkam zbora, dalje Tony Mihelič, Feliks Turel in drugi.

V operi »Pagliacci« je pel glavno vlogo in se odlično uveljavil Frank Bradač, ki si mora, kakor vsi drugi, služiti kruh z delom svojih rok in se ob prostih večerih izobražuje v petju. S svojim petjem in igro je osvojil vsa srca. Zelo je ugajala tudi Caroline Budan, Johe Perenčević, F. Turel in drugi.

Na tem večeru je prejel lepo spominsko darilo Luis Bele, »oče slovenske opere v Clevelandu«. Samo ta še živi od pionirjev, ki so pred 25 leti sprožili zamisel o ustanovitvi slovenske opere in so to zamisel tudi tako lepo uresničili.

CLEVELAND — OHIO USPEL KONCERT PEVSKEGA ZBORA »ZARJA«

Mešani pevski zbor »Zarja« je 18. oktobra 1953 priredil v velikem avditoriju Slovenskega narodnega doma na St. Clair Ave koncert, ki je zelo lepo uspel. Poslušalci so zbrano sledili programu, ki je bil dobro izbran in odlično podan. Ta koncert je spet potrdil, da so Zarjani odlični pevci, ki imajo v Josephu Krabecu odličnega pevovodjo in v pianistu E. Poljšaku izvrstnega spremljevalca. Po koncertu se je razvila vesela zabava s plesom.

DRUŠTVO »V BOJ« ŠT. 53 SE JE SPET POSTAVILO

To društvo je 8. novembra 1953 postavilo v svojem razvoju nov mejnik, ki je velikega pomena zanj in za vse slovenske Clevelandčane. Ta dan je v okviru tega društva priredila koncert gđc. Florence Siskovich, ameriška Slovenka in go-

jenka slovite pevske šole New England Conservatory of Music. Dvorana je bila nabito polna in mnogi niso dobili sedežev. Mlada Florence je prišla na koncert tako rekoč naravnost z bolniške postelje. V dekliški šoli v Bostonu je bila namreč velika epidemija vnetja v grlu, obolelo je 35 gojenk, med njimi tudi Siskovisheva. Kljub temu se pa ni hotela odpovedati koncertu, nastopila je in žela velik uspeh. Siskovicheva je še mlada in pred njo je še velika bodočnost, ki ji jo napovedujejo tudi glasbeni strokovnjaki in kritiki. Tudi enodejanka »Mutasti muzikant«, ki jo je režiral John Šteblaj, je lepo uspela in so se vsi igralci dobro odrezali. Bil je lep umetniški večer, na katerega je lahko društvo, ki je s to prireditvijo proslavilo 46-letnico svojega obstoja, upravičeno ponosno.

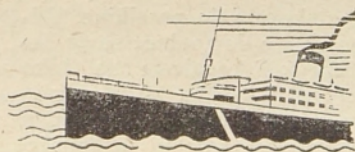
YUKON, PENSILVANIJA

WESTMORELANDSKA FEDERACIJA DRUSTEV SNPJ je 8. novembra lani priredila jenski koncert in veselico v Firemecu dvorani. Pevski zbor Prešeren iz Pittsburga je začel z vrsto slovenskih pesmi. Sodelovala je priljubljena pevska umetnica Josephine Klun. Povabljen je bil tudi pevski zbor iz Claridge, ki ima obširen program slovenskih narodnih pesmi.

FONTANA — CALIFORNIA TUDI V FONTANI SE PRIDNO UDEJSTVUJEJO

8. novembra je priredilo društvo št. 569 SNPJ prireditvev, ki dokazuje, da so tudi Fontančani pridni orači na kulturnem področju. Začeli so seveda s pojedino; številni gostje so si s pečenimi purani imenitno »privezali duše«. Nato pa je predsednica društva Pavla Skavich naznanila, da se prične

na tujih tleh

program. Najprej je nastopil mladinski krožek št. 65 iz Los Angelesa, ki je pod vodstvom J. Cukale podal nekaj zelo dobrih točk. Za njimi so nastopili mladinci iz Fontane, to je krožek št. 70, pod vodstvom Lorene Rihtarjeve. Dalje so nastopili pevci slovenskega pevskega društva »Wilsonite« pod vodstvom marljive ameriške Slovenke Emely Goyenche. Kot solistka pa je nastopila Mary Delach, ki ima lep in močan mezzosopran. Ves program je bil pester in dobro podan ter je nadvse zadovoljil poslušalce.

ŽENSKI KLUB SND v Detroitu je 8. novembra lani proslavil svojo 25-letnico. Članice zelo pridno delajo v prid Slovenskega doma in na društvenih prireditvah.

PROGRESIVNE SLOVENKE KROŽKA 2, Cleveland, so imele 14. novembra 1953 sejem v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave. Prodajale so razna ročna dela, izdelke njihovih pridnih rok in tudi razne kumarske dobrote, kakor domače pecivo: kruh, potice, flancate, torte, prave starokrojske srčke in punčke iz testa kot spomin na sejme v stari domovini, kjer so včasih zaljubljeni fantje svojim dekletom kupovali za spomin srčke z zaob-

ljubljenimi napisi. Prodajale so tudi lepe židane rute za žene in dekleta, ki so jih prejele iz Ljubljane.

RAZGIBANO DRUŠTVENO ŽIVLJENJE SLOVENCEV V ARGENTINI

Slovenci v Argentini imajo za seboj že dolgih petindvajset let kulturno-prosvetnega udejstvovanja. Žal je v zadnjih štirih letih vladalo v edinem društvu, ki so jim ga dovolile argentinske oblasti, pravo mrtvilo.

Na veliko veselje pa je že od septembra sem videti, da so se slovenski kulturno-prosvetni delavci v Slovenskem podpor-nem društvu v Villa Devoto oprijeli dela z resnostjo in velikim zanosom.

Velik uspeh je doživela »Pol-mladanska prireditev mladine« dne 27. septembra, na katerem je nastopila mladina z novim pevskim zborom pod vodstvom izkušenega pevovodje Cirila Jekšeta. Kljub temu, da je zbor nov in njegova tehnična sposobnost še ni na višku, je publiko, ki je do poslednjega kotička napolnila obsežne prostore Slovenskega podpornega društva, prijetno presenetil.

Predsednik mladinskega odbora rojak Albert Čuk je v uvodnih besedah poudaril željo, naj bi se več mladine vključilo

v društvo, kjer naj bi pokazala svoje sposobnosti. »Cilj te prireditve je bil, pokazati novi domovini, da smo Slovenci po številu sicer majhen, po stopnji kulture pa velik narod,« je povedal rojak Čuk.

V prvi točki sporeda je nastopil z dvema pesmima otroški zbor pod vodstvom učitelja J. C. Budina, ki je tudi spremljal na klavirju. Nato so sledile deklamacije in nastop številnega mladinskega zbora, ki ga je vodil C. Jekše. Zbor je prvokrat nastopil štiriglasno. Na posebni umetniški višini pa je bilo izvajanje starih pevskih zborov, in sicer moškega zbora pod vodstvom Jaka Kreblja in mešanega zbora pod vodstvom Cirila Jekšeta. Vsi zbori in posamezniki, ki so nastopili, so želi burno odobravanje in navdušenje. Po kratkem odmoru se je mladina predstavila s šaloigro v španščini, ki je vzbudila veliko zanimanje.

Tudi prireditev 11. oktobra v korist tiskovnega sklada lista »Naša domovina« je izredno lepo uspela. Tu so prav tako nastopili moški, mešani in mladinski pevski zbori Slovenskega podpornega društva. Neumorni skladatelj Ciril Kren je za to priložnost priredil venček slovenskih narodnih pesmi. Prireditve se je udeležilo tudi mnogo prijateljev »Nove domovine« iz srbsko-

Pevski zbor
»Zarjac«

hrvatskega dela naselbine. Odbor »Nove domovine« se je zahvalil obiskovalcem za tako številno udeležbo in za zaupanje z obljubo, da bo list »Nova domovina« tudi v prihodnje s še večjim veseljem bodril svoje zveste čitatelje in vso naselbino k bratskemu delu v enotnosti in domovinski ljubezni, kakor tudi k spoštovanju do gostoljubne Argentine.

Zanimiva posebnost te prireditve je bila volitev Izvoljenke Slovenske naselbine 1953 in njenih častnih spremljevalk. »Izvoljenka slovenske naselbine« je častni naslov, ki ga nosi v znak hvaležnosti slovenske naselbine do požrtvovalnega dela slovenskih deklet, žena in zavednih mater v prid skupnosti deklet ali žena, izvoljena z večino glasov na javni prireditvi naselbine. Za leto 1953 je bila izvoljena rojakinja Rozina Maurič, ki je prejela največ glasov. Predsednik »Nove domovine« Metod Kralj ji je izročil trak z jugoslovansko in argentinsko zastavo in lepo darilo. Darila sta prejeli tudi njeni častni spremljevalki Silvija Leban in Olga Čotar.

FRANCIJA

Slovenski izseljenci v Franciji, ki so združeni v treh večjih društvih »Sava«, »Slavček« in »Triglav«, so dne 29. novembra enotno proslavili jugoslovanski državni praznik, Dan ustanovitve nove Jugoslavije.

Proslava se je začela ob treh popoldne v nabito polni dvorani »Witkowski« v Freyminu. Za uvod je zaigral tamburaški orkester društva »Slavček« jugoslovansko in francosko himno, nato pa je jugoslovanski konzul iz Metza tov. Lotrič z lepimi in jasnimi besedami označil pomen praznika 29. novembra. V imenu vseh treh izseljenskih društev mu je mladinka Gregorčičeva poklonila lep šopek cvetja. Zbrane slovenske rojake je tudi nagovoril

župan iz Freymina, ki je pohvalil kulturno delovanje Slovencev v Franciji in izrazil željo, da bi se prijateljstvo med Jugoslavijo in Francijo še okrepilo. Naslednje točke programa so bile deklamacije in petje raznih zborov društev »Sava« in »Slavček«. Tudi francosko harmonikarsko društvo St. Barbe, čigar polovico članstva sestavljajo jugoslovanski mladinci, je izvedlo več umetniških točk na harmonike.

Rojstna domovina je iskreno vesela enotnosti treh glavnih slovenskih izseljenskih društev v Franciji, s katero nastopajo zadnja leta pri proslavi največjega jugoslovanskega državnega praznika, 29. novembra. Zeleni bi bilo, da bi tako enotnost pokazala tudi slovenska društva v Holandiji, Nemčiji in drugod po svetu.

HOLANDIJA

V urad Slovenske izseljenske matice še vedno prihajajo pisma naših rojakov, ki so v letu 1953 obiskali svojo rojstno domovino. Prav tako kakor Slovenci iz ZDA, Kanade in Argentine, tako tudi rojaki iz Francije, Nemčije in Holandije izražajo v teh pismih svoje veselje in zadovoljstvo, da so po dolgih letih in celo desetletjih preživeli prijetne dni v krogu svojih dragih. Pisma so polna navdušenih besed o naravnih lepotah Slovenije in o njenem velikem gospodarskem napredku. Vsi rojaki se enodušno zahvaljujejo Slovenski izseljenski matici, ki jim je priredila tako prisrčen sprejem na domačih tleh.

»Nikoli ne bomo pozabili toplega sprejema na Jesenicah in v Ljubljani. Oblasti so nam v vsaki stvari hvale vredno pomagale. Obiskali smo predvsem svoje sorodnike, z Ljubljanskega gradu smo občudovali krasen razgled po Ljubljani in okolici, ogledali smo si tovarne

in najlepše predele Slovenije, kakor Bled, Vintgar itd. Bili smo tudi na Brezjah in se naužili toplega sonca ob Jadranu...«, tako pišejo o svojih vtisih v Sloveniji rojaki iz Holandije.

Zadovoljni smo, ko beremo dalje pisma rojakov iz Holandije: ... »Polni navdušenja nad lepotami naše domovine smo se vrnili domov. Posebno prevzeta pa se je vrnila naša mladina, saj je večina prvič videla Slovenijo, pravo domovino svojih staršev...«

Popolnoma naravno in razumljivo je, da je v tujini rojena slovenska mladina sprejela za svoj občevelni jezik uradni jezik dežele, v kateri živi. Ob vsakoletnih obiskih pa vidimo, da je še vedno številna mladina, ki govori slovensko, poje slovenske narodne pesmi in ki se zanima, od kod izhaja in kakšna je ta zemlja njihovega rodu.

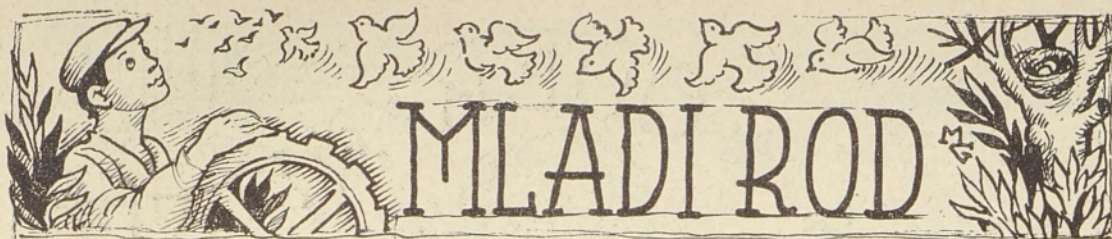
Vse priznanje gre predvsem zavednim staršem in vzgojiteljem naše mladine v tujini, ki se trudijo, da bi naša mladina ostala res slovenska mladina!

Kaj bi mogli še več pričakovati od te mladine, kot je to, kar smo čitali pred kratkim, da naša mlada holandska Slovenka, ki je letos prvič obiskala domovino svojih staršev, ob tihih jesenskih večerih z ljubeznijo prebira spominčke, ki jih je prinesla s seboj v Holandijo, med katerimi so tudi verzi, ki jih ji je zapisala v spominsko knjigo njena sestrična:

Tam, kjer Triglav zemljo straži,
bistra Sava jo poji,
tam je domovina tvoja,
tam tvoj narod še živi.
Tam možje so slavni
z delom uma in srca
čas, veljavo pridobili
pred narodi sveta!

Le tisti izseljenec, ki je v svojem srcu ohranil vsa plemenita čustva do rojstne domovine, bo lahko plemenitost teh rodoljubnih čustev presejal v novo domovino.

(Roosevelt)

S E D E M L A Ź I I

SLOVENSKA NARODNA PRIPOVEDKA

Bila je žena, ki je imela tako lepo hčer, da ji v vsem kraju ni bilo para, pa so ji čuda v ogledi hodili.

Žena pa je rekla: »Kdor hoče dobiti mojo hčer, mora tako dolgo z menoj govoriti, da bom rekla, to je laž.«

Neki gospod je imel tri hlapce. Najmlajšega med temi sta druga dva imela za norca.

Nekoč so peljali tri voze gnoj mimo hiše tiste žene.

Zjutraj je rekel starejši hlapec: »Danes bomo peljali gnoj mimo tiste žene. Danes bomo z njo govorili in jo pripravili, da bo rekla: »To je laž.«

Najmlajši reče: »Tudi jaz bom govoril z njo.«

Zdaj reče starejši hlapec: »Dobro jutro bog daj, mati! Kaj delate, mati?«

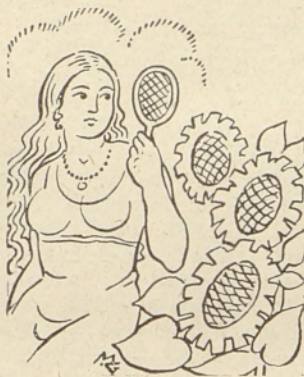
Žena reče: »Zelje plevem.«

Zdaj dalje ne ve kaj z njo govoriti, da bi žena rekla, to je laž.

Zatem pripelje srednji hlapec in reče: »Dobro jutro bog daj, mati! Kaj delate, mati?«

Žena mu reče: »Zelje plevem.«

Zdaj tudi on ne ve kaj z njo govoriti, da bi žena rekla, to je laž.

Zdaj pripelje najmlajši hlapec in reče: »Dobro jutro bog daj, mati? Kaj delate, mati?«

Žena mu reče: »Zelje plevem.«

On pa ji reče: »Mi smo ga pa že devet kadi narezali.«

Žena mu reče: »To je dobro.«

A hlapec reče: »Ni dobro, ker nam je vse splastelo (segnilo).«

Žena reče: »To je slabo.«

A hlapec reče: »Ni slabo; smo ga zvozili na njivo in je zrastle debelo hrastje.«

Žena reče: »To je dobro.«

A hlapec reče: »Ni dobro, hrastje je bilo vse votlo.«

Žena reče: »To je slabo.«

A hlapec reče: »Ni slabo, ker je bilo polno meda.«

Žena reče: »To je dobro.«

A hlapec reče: »Ni dobro; prišel je medved, pa je vsega pojedel.«

Žena reče: »To je slabo.«

A hlapec reče: »Ni slabo; smo dobili medveda, pa smo devet kadi meda iz njega iztisnili.«

A žena reče: »To je sakramenska laž.«

Tedaj ti je najmlajši hlapec dobil hčer, čeprav sta ga starejša dva imela za norca.

IGO GRUDEN

NOVOLETNO VOŠČILO

Ni s svobodo obsijalo
sinje Soče novo leto;
nad tržaško je obalo
mračno še nebo razpeto.
Ribič tam vsak dan vprašuje:
»Morje, ki združuješ hkrati
narode in zemlje tuje,
kdaj se mi spojimo z brati?«

Naša srca so med vami,
bratje v Trstu in Gorici:
niste združeni še z nami,
še trpite po krivici,
toda kmalu naj napoči
tisto srečno novo leto,
ko ob morju in ob Soči
ljudstvo z brati bo objeto.

JOSIP STRITAR

UGANKE

Mlad zdaj sem lep in svetlobel,
umazan ves slovo bom vzel.
(sneg)

Prirohni in prisopiha,
vendar nima pljuč, da diha;
brez jezika kakor med
sneg polžiže nam in led.
(burja)

Fran Levstik

KOLINE

Mi smo davi muho klali
in koline vam poslali,
z mesom tudi klobasic:
nekaj lepih krvavic,
tri mesene,
tri prtene.
Vina v reki si kupite,
z njim kolino poplaknite!

SLOVENSKI PREGOVORI

Bolja je žlica medu, kakor lopata blata.
Brez potu — ni medu.
Dober je med, vendar prstov ne snej.

ODER KNJIGA PESEM

NOVA SLOVENSKA DRAMA

Angloameriški diktat o predaji Trsta in cone A Italiji je dal pobudo za novo slovensko dramo, ki je bila napisana, nastudirana in igrana v rekordnem času — 14 dneh. Napisal jo je Jože Zemljan iz Ljubljane in ima kljub temu, da je bila napisana v tako kratkem času kakor doslej nobeno slovensko delo, svojo umetniško vrednost. Drama se dogaja v slovenski vasi v bližini Trsta, glavna oseba pa je slovenski ribič Just Frluga in njegova družina, ki trpi in krvavi pod fašističnim terorjem. Dramo so predvajali v Ljubljani že 31. oktobra, to je 22 dni po angloameriškem diktatu. Delo, ki ima pomemben naslov »Odločitev«, je iz Ljubljane našlo pot tudi na druge odre v raznih krajih Slovenije ter je bilo v prav kratkem času prevedeno tudi v hrvaščino.

PRIMERNE IGRE ZA VAŠE ODRE

Ljudska prosveta Slovenije izdaja zbirko gledaliških iger pod naslovom »Knjižnica ljudskih iger«.

Navedli bomo nekatere, da jih lahko izberete za svoje odre. Igre so različne. Nekatere so zahtevnejše, druge pa zelo preproste, da jih lahko povsod igrajo.

Anton Tomaž Linhart: Veseli dan ali Matiček se ženi. Komedija v petih dejanjih. Vloge: 8 moških, 3 ženske, kmečki fantje in dekleta. 5 prizorišč: Matičkova soba, soba grajske gospe, graščinska pisarna, mostovž, vrt. Godi se ob prehodu iz 18. v 19. stoletje.

F. S. Finžgar: Veriga. Ljudska igra v treh dejanjih. Vloge: 8 moških, 4 ženske, 1 deček. 5 prizorišča: kmečka soba, za hišo, prostor sredi vasi. Čas: pred prvo svetovno vojno.

Tri enodejanke: Anton Ingolič: Našli so se. Vesela enodejanka iz polpreteklega časa. Vloge: 7 moških, 7 ženskih. Prizorišče pred planinsko kočo. Druga enodejanka: K. Trifković: Šolski nadzornik. Šaloi gra s petjem v enem dejanju. Vloge: 4 moške, 2 ženske. Prizorišče — učiteljeva soba.

Jovan Jovanovič Zmaj: Krap. Šaljiva igra v enem dejanju. Vloge: 6 moških, 2 ženske. Prizorišče na vaškem trgu.

Ilka Vašetova: Visoka pesem. Drama o Prešernu v petih dejanjih. Vloge: 17 moških, 6 ženskih, otroci, pevci, 3 člani »Narodne straže«. 5 prizorišč: pivnica v gostilni »Pri Blažu«, prehodni salon v ljubljanski Kazini, v pisarni odvetnika Crobatha, Prešernova soba, gostilna »Pri Jelenu« v Kranju. Dogaja se v l. 1824—1848.

Fran Žižek: Miklova Zala. Ljudska igra v 9 slikah. Vloge: 10 moških, 3 ženske, kmetje, turški vojščaki. 5 prizorišč: pod lipo na vasi, v hiši pri Miklovih, na Gradišču, na skalah na Roščici, turška ječa.

B. Nušič: Gumb. Burka v enem dejanju. B. Nušič: Dva lopova. Burka v enem dejanju. Kdo trka. Šaljiv skeč. Pet skečev za vesele večere.

Ljudska prosveta Slovenije v Ljubljani ima v zalogi poleg domačih in tujih iger tudi veliko izbiro muzikalij za pevske zборе, soliste in salonske orkestre. Zaradi pomanjkanja prostora

jih ne moremo poimensko navajati, ker je zbirka prevelika in raznolika. Posamezne pesmi so zelo poceni, saj veljajo po 3, 4, 5, do 40 dinarjev, kakršen je pač obseg. Kadar potrebujete za vaše pevske zборе kakšne nove pesmi, pišite Ljudski prosveti Slovenije v Ljubljano in podrobno navedite, kakšne pesmi želite in vašim željam bo prav gotovo ustrezno.

Novice s knjižne police TONE SELISKAR: DEDEK SOM

Tone Seliškar nas je spet prijetno presenetil, zlasti slovensko mladino, ki ji je napisal mikavno pravljичno povest. Svoji »Bratovščini Sinjega galeba«, svojim »Mulam« in »Liščkom« je dodal sedaj še svojega »Dedka Soma«. V tej svoji najnovejši knjigi povezuje na spreten način koristi človeškega in živalskega sveta. Z živo besedo odgrinja pred nami deželno gorja, kjer pašujejo, vsak po svoje, hudobni kralj Reživrat na suhem, krvoločni povodni mož Decožer v vodi in požrešni jastreb Ostrokljun v zraku. Toda Jurij, glavni junak te naše pravljичne povesti, premaga vse tri nasilnike in ozdravi ljubljeno mater s pomočjo dobrodušnega in preudarnega dedka Soma in pa zale žabice, ki je bila nekdanj kot prevzetna mlinarjeva hči zakleta v žabo, sedaj pa postane ljubka Jurijeva nevesta. Tone Seliškar je mojster slikovitega pripovedovanja. Njegove pravljичne podobe v »Dedku Somu« ponazorjuje Janez Vidic z lepimi, uspelimi ilustracijami. Po novi Seliškarjevi knjigi bodo radi segali mladi pa tudi starejši. V.

ZGODOVINA NARODOV JUGOSLAVIJE

Pred nami je obsežna knjiga, ki šteje 768 strani. To pa je le prva knjiga pomembnega dela, ki bo zajemalo štiri debele knjige. Gre za »Zgodovino narodov Jugoslavije«. To znamenito delo so zasnovali že l. 1949. Pripravljalo ga je ves ta čas 36 jugoslovanskih zgodovinarjev. Sredi decembra 1953 smo dobili prvo knjigo v slovenskem prevodu zgodovinarjev dr. B. Grafenauerja in Ferda Gestrina. Knjiga odstira zaveso v zgodovinsko dogajanje v sivi davnini, ki zajema dobo divjaštva in barbarstva. Slika usodo in spremembe, ki so jih čutile jugoslovanske pokrajine v razdobju praskupnosti in v dobi, ko so tod vladali in šarili stari Rimljani. Knjiga nam na-

dalje pripoveduje o naselitvi Slovanov na balkanskem polotoku, pa tudi o tem, kako je razpadal stari slovanski rodovni in plemenski red, ki ga postopno izpodriva vaška občina, in kako se poraja v novem razvoju razredna družba. Tretji del knjige nam pojasnjuje, kako so se razvijale v zgodnji fevdalni dobi slóvenske, hrvatske, srbske in makedonske dežele. V četrtem, sklepnem delu pa nas seznanja z usodo jugoslovanskih narodov v razdobju razvitega fevdalizma, to je tja do začetka XVI. stoletja. Značilno za to znamenito znanstveno delo je, da podaja razvoj jugoslovanskih narodov z razgledi in pogledi, ki jih prinašajo v naše zgodovinske dognanja zgodovinskega materializma. Vsebinsko dragocene knjige poživljajo številne slike in 24 pri-

loženih zemljevidov. Izdajo slovenskega prevoda v nakladi 4000 izvodov je omogočila Državna založba Slovenije v Ljubljani, ki jo je založila. To delo, ki smo nanj lahko ponosni, je živo pričevanje naše preteklosti. Odkriva nam trnjevo pot, ki so jo morali prehoditi jugoslovanski narodi v času, ko so jih združevale vezi rodovnega in fevdalnega reda. Ko prebiramo to knjigo, se lahko prepričamo, da jim ni bilo nič prizanešeno na tej nemirni poti, sredi viharjev, ki so brez konca in kraja vznemirjali evropski jugovzhod. Zato jo bomo hranili na svoji knjižni polici z ljubeznijo in spoštovanjem, saj povezuje vse jugoslovanske narode, ne glede na to, kam jih je razkropila usoda.

V.

Srčne pozdrave iz stare domovine pošiljajo

Iz Zagorja: Pavla in Franc Prosen z družino pozdravljata *Stefano Prosen* v *Lensu*, *Francija* in *Mici Kolenc*, *Lens*, *Fosse 8*, *Franc Markovšek* pozdravlja svoje stare kamerade in njihove družine *Maksa Oseta*, *Jožeta Ložnika*, *Franca Martinca*, *Mavričeve* in ostale številne znance v *Gelenu*, *Francija*. *Rudolf*, *Tončka* in *Betka Mrva* pozdravljajo staro mamo *Stefano Prosen* v *Lensu*, *Francija* in ji želijo, da kmalu ozdravi. *Mali Rudi* se ji srčno zahvaljuje za darilo. *Tople pozdrave* pošiljajo tudi *Mariji Golob* in *njeni družini* v *Sallaumines*, *Francija*. *Anton Rupnik* z družino pozdravlja hčerko *Angelo* v *Lensu* in jo prosi, naj večkrat piše. *Franc Rupnik* pozdravlja prijatelje *Francija Pepelnjaka*, *Ladija Zupančiča* in *Stanka Bastiča* in jih vabi, naj še pridejo na obisk. *Jože Ponikvar* pozdravlja svaka *Leopolda Kolmana* in njegovo družino v *Mines de Bazailles*, *Departement Murtimoaselle* ter znance: *Antona Šteblaja* in *Alojza Vidica* v *Aumetzu* ter *Franca Tadin*e v

Krisness, *Depart*, *Murtimoaselle*, *Francija*. *Jože Udovič* z družino pozdravlja hčerko *Marijo Gidaszewski* in njeno družino. *Tausac*, *Puy de Dome*, *Fran*. *Anton* in *Ana Zajko* pozdravljata *Alojza Konzole*, *Ano Kučner* in *Marijo Rok* v *La Combelle*, *Francija*. *Vili Zupančič* pozdravlja starše *Alojza* in *Frančiško Zupančič* ter brata in sestre v *Lensu*, *Fr*. *Štefan Taškar* s svojo številno družino pozdravlja vse »*Salominčane*«. *Jože Trampuž* z družino pozdravlja *Miho Oprešnika* v *Bruache*, *Haudoin*, *Franc*. ter vse Slovence v *Lensu* in okolici. *Franc Močilnikar* pozdravlja vse znance in prijatelje širom po *Pas de Calais* in *Nordu*.

Iz *Trbovelj*: *Filip* in *Štefka Perpar* pozdravljata vse sorodnike, prijatelje in znance v *Pas de Calais* in *Salomines*, *Francija*. *Pavla* in *Franc Pate* pozdravljata vse sorodnike in znance iz okolice *Lensa*, *Fr*. *Poseben pozdrav* *Jožetu Kapusu* iz *Lensa*. *Angela* in *Edi Hribšek* pozdravljata *Leopolda* in

Zito Goršek, *Zito Roštohar*, *Ločnikarjeve*, *Impesletove* v *Geislingen Steige* v *Westfaliji*. *Ernest* in *Ivana Hribšek* pozdravljata *Agnes Sušec*, *Jožeta Knavs*a in druge znance v *Freimingu* — *Merlebäch*. *Jože* in *Albina Trček* pozdravljata *Gregorja Potrpina* z družino, *Franca Burnika* z družino in *Valentina Gradovca* v *Salomines*, *Ivana* in *Franca Demšarja*, *Ivana Vreška* in *Oblakove* v *Mericordu*, *Francija*, *Jožeta Babiča*, *Franca Sajeta ml.* in *Matildo Lemetre* v *Lievenu*. *Jože* in *Jožefa Naroglav* pozdravljata vse znance iz *Croino* in *Wingles*, *Fr*. *Jože Povšič* pozdravlja sina, hčerki in vse znance v *Winglesu*, *Francija*.

Medija Izlake pri *Zagorju*: *Ferdo Dornik*, upravnik počitniškega doma, pošilja pozdrave vsem *Jugoslovanom* v *Pas de Calais*. *Ana Dornik* pozdravlja *Marijo Martinčič* v *Pas de Calais*, *Johano Kisovec* v *Le Viene* in ostale sorodnike, *Johana König*, *San Francisco*, *California*. *Terezija Dornik* po-

Z lepe Gorenjske
— pod Martuljkovo
skupino

zdravlja očeta *Ivana Hribovška* ter ostalo sorodstvo.

Vladimir Kodrič iz Solkana pozdravlja *Alojzijo Kodrič*, 22. *Chare el Zanki, Zamalek, Cairo, Egypte*.

Iz Prvačine pozdravljata *Andrej Gregorič* in *Fani Gregorič Agato* in *Franco* v *Buenos Aires, Argentina*.

Iz Dornberga - Tabora: *Marija* in *Veronika Kavčič*, roj. *Budiha*, *Franci* in *Lojz* pozdravljajo *Franca Kavčiča*, *Buenos Aires, Argentina*, in *Luisa Kavčiča*, *Berisso, La Plata 447, Montevideo, Arg.* *Bogdan* in *Marica Žorž* pozdravljata *Antona Žorža*, *Buenos Aires, Arg.* *Andrej Jakomini* in družina pozdravljajo hčerke: *Slavo Šinigoj*, *Borda del Medio. D. C. N. G. R. Rio Negro, Arg.*, *Darinko Dvarazchiuk*, *C. Corco 1, Cineo Saltos D. C. N. G. R. Rio Negro, Arg.*, *Marico Šinigoj*, *Cinco Saltos, C. C. 28, Rio Negro*. *Marija Manfreda* mati in hči pozdravljata *Franca* in *Ivana Manfredo*, *Moliere No 2280 Cap. Fed. Buenos Aires, Johna Costiča*, *1649 Ilunoyer Ave Grand Haven, Michigan, USA*. *Alojz Pelicon* in *Beti* pozdravljata *Karolo Antonič*, *Tinogaste 5210, Buenos Aires*. *Alojzija*,

Jožefa in *Dora Vodopivec* pozdravljajo *Bernarda* in *Alojza Vodopivec*, *Chivilcoy 5196, Devoto. B. Aires, Argentina*. *Andreas Vodopivec*, *Calle 3 No. 4521 San Carlos Berisso, Eva Peron, T. C. N. G. Ricca. Arg.* *Rafaela Vodopivec*, *Calle 35-12-15 No. 875, Eva Peron, Berisso, Argentina*.

Iz Novega mesta in Žabje vasi:

Ludvik Medvešček in hčerka *Anica* por. *Hlede*, zet *Lojze Hlede* in bratje *mr. ph. Ludvik* in zdravnik *dr. Dolfe Medvešek* v *Beogradu*, *Mirko* v *Ljubljani* in nečakinji *Tatjana* in *Breda* pozdravljajo:

Milana Medveška, *Chicago, Ill.*, *Jožefa Medveška*, *Euclid, Cleveland, Ohio*, in *Johna Medveška*, *Cleveland, Ohio*.

Anton Petrič z družino pozdravlja:

Francka in *Martina Tesacka* v *San Franciscu, Calif.*, *Johna Tesacka*, *Seattle, Washington*, *Martina Petriča*, *Mekesport, Pensylv.*, in *Veroniko Schifter*, *Seven County View, Eagleview, Pensylv.*

Andrej Žnidaršič z družino pozdravlja:

Lojzeta Žnidaršiča in družino v *Indianapolisu, Indiana*.

Karl in *France Žibert*, *Martina Udovč* in družine pozdravljajo: *Jožeta Žiberta (Shebert)*, *Widham, Ohio*.

Frančiška Ambrožič, *Alojz Ovnček* in družine pozdravljajo: *Lojzeta Ambrožiča* in družino v *Millwaukee, Wise*.

Rudi in *Lojze Župevc* in *Francka Pungerčar* — *Jožeta Župevca*, *Valparaize, Indiana*, *Lojzeta Ahčina*, *La Salle, Ill.*, *Luisse Keleminič* in *Milko Krpan*, *Gary, Indiana*, *Karolino Suhadolc* in družino v *Gilbert, Minnesota* in družine pok. *Antona Kolenca* in *Johane Stepič* v *Clevelandu, Ohio*.

Ana Župevc in družina — *Josephino Henning*, *Los Angeles, California*.

Fric Knafelc in družina — *Dorčeta Knafelca*, *Beamville, Ontario, Canada*.

Pavla Knafelc z družino — *Jenni Glusar* z družino v *Thorn-ton, Ill.* in *Rodopho Usaj*, *Colligie 2941, Villa Devota, Buenos Aires, Arg.*

Horvat Pepca, *Hotel Metropol, Novo mesto* — *Vinka Horvata* *956 Albert Rd. Vinsor, Ontario, Canada*, *Johna Blatnika*, *senatorja, Minnesotta*, *Meri F. Sprajtz* in družino *St. Paul, Minnesotta*.

Anica Kerne-Blatnik — *Johna Blatnika, Margareto Blatnik in Johna v Minnesotti.*

Mimi Blažič — *Ivano Sašek 913, Ketscham St. Indianapolis 22. Indiana.*

Iz Gotne vasi:

Ana Kaušek, Franc Kaušek in družina — *Angelo Šiškovič in hčerko Florence, pevko, Waterloo Rd., Cleveland.*

Iz Straže pri št. Rupertu:

Pepca Jerman z družino — *Franka Rich, East 64 St. in St. Clair Ave, Cleveland.*

Iz Podzemlja:

Amalija Pezdirc z družino — *Joa in Ano Bernik, Burningham, Michigan.*

Družina Mušičeva — *Joa Mušicha, Paradise Will, Sask. Canada.*

Iz Gradaca:

Niko Brinc z družino pozdravlja znanke in prijatelje v *Circland Lake And, Canada.*

Iz Metlike:

Jože Vukšinič — *Janeza Dajčmana in Jožefo Vukšinič, Chicago.*

Vinica — (Damelj in Draga):

Jure Špehar — *Johna Špeharja, Chicago* ter vse prijatelje in znanke.

Jože Kobetič z družino — *Petra Kobetiča v Port Arturu in vse znanke in prijatelje v Kirk Lake And, Timiens, Windsor, Ont. Kanada.* Posebno stare kamerade *Lojza Ostanka, Martina Bajuka, Georga Rochulova in Štefa Stankova v Windsorju.*

(Ostale pozdrave bomo objavili v prihodnji številki.)

GROBOVI NA TUJEM

V Clevelandu, O. Joseph Zupančič, star 42 let, Ludwik Farčnik, roj. 1895 v Zagorju ob Savi, Štefan Štefančič, roj. 1882 v Colu pri Postojni, Joseph Mervar, roj. 1881 v Žužemberku na Dolenjskem, Angela Ryavec, roj. Rink, stara 46 let, iz Cerkna pri Tolminu, Josip Leban, star 82 let iz Trnovega pri Gorici. V Blaine, O. Martin Skoda, star 65 let, doma iz vasi Ravno v krškem okraju. V San Culo, Mont, Frances Supar, stara 65 let, doma iz občine Smiljan, okraj Gospič na Hrvatskem. V Vhyte Walley Pa. Martin Razpet, roj. 1885 v Planini pri Cerknem. V Madison, Ill. Anton Novak, roj. v Benkovcu, Medjimurje. V Lerrain, O. Jakob Tomazič, star 74 let, roj. v Dolenji vasi pri polici, Višnja gora. V Girard, O. je bil pri delu ubit 19-letni slovenski fant Rihard R. Romie. V Westbury L. je umrl Jože Lapajnar, rodом iz Ljubljane. Pueblo, Col. Andrew Colnar, doma s Hrvatske. Bil je član društva Orel št. 21 SNPJ. Pred leti je živel v premogovnem revirju v Coloradu. V stavki I. 1913—14 je bil zelo aktiven v uniji premogarjev. Zato so ga državni miličniki, udinjani Rockefellerjevim interesom, aretirali in odvlekli na prerijo, kjer so ga nameravali ustreliti. Moral si je sam izkopati grob. Med kopanjem pa

je pobegnil in se izgubil med gručo gledalcev, kamor si miličniki niso upali streljati. Tako se je rešil smrti. Njegova žena je zaradi prestanega strahu znorela. Rudarska unija ga je po rešitvi priznala za dosmrtnega člana.

V Meadov Lansu, Pa. je umrl Frank Drinovec, roj. 1879 v Naklu pri Kranju, v Farrellu Pa. 54-letna Rose Garm, v Manosenu, Pa. John Likar, star 85 let, doma iz Naklega pri Sežani, v Chicagu 73-letni Matt Videgar iz Kanderš pri Litiji. V Brooklynu, N. Y. je na svojem posestvu v Shugerties umrl Anton Omerzu, star 65 let. V Harrieti, Mich. Mary Okoren, roj. Suša, doma iz Malega Šmarna. V Fontani, Calif. Math Janesch, star 75 let, doma iz Sodražice na Dolenjskem. Tu je umrla tudi dobro znana Frances Petje, stara 68 let, doma iz Loškega potoka. Zapustila je tisoč dolarjev društvenemu domu v Fontani z namenom, da si ustanovi čitalnico.

V La Sale, Ill. je umrl Frank Dernach, star 59 let, doma iz Litije. V Joliet, Ill. Nikolaj J. Vrabičar, rojen 1887 pri Treh farah pri Metliki v Beli krajini. V Big Piney, Wyo, je umrl Anton Filipič, star 67 let, doma iz Srednjega Brda nad Gorenjo vasjo.

V Pas de Calais v Franciji je lani v avgustu umrl zaveden rojak in velik prijatelj nove Jugoslavije France Suhodolčan. Smrt ga je pokosila prav v času, ko se je pripravljal, da obišče svojo drago domovino. Sam je v svojem kraju neumorno organiziral obisk rojakov v staro domovino, on pa je za vedno ostal v hladni tuji zemlji.

V letu 1953 so umrli v okoličih mest Charleroi in Mons v Belgiji rojaki:

Mirko Frajle iz Celja, v Mont-sur-Marchienne; Marijanec Mauri iz Grahovega na Goriškem, v Chatelineau; Marija Pisarč iz Futoga, v Chatelineau; Marija Pungersič iz Dol. Radovja pri Bučki, v Chatelet; Julij Mohorič iz Idrije, v La-Bouverie; Franc Gorjanc iz Boderža ob Soči, v Peronnes-Binche; Marija Vizin iz Podsrednjega v Ben. Sloveniji, v Quarregnon; Rudolf Vičič iz Trnovega na Krasu, v Wasmuel; Alojz Lauretič iz Gor. Mjerse v Benečiji, v Aiseau; Ivan Omerzu iz Razteza pri Brestanici, v Lodelinsart; Alojz Lebar iz Prosenjakovcev, v Chatelineau; Štefan Kemperle iz Nemškega ruta na Goriškem, v Hautrage; Stanko Šorli iz Grahovega na Goriš., v Ransart; Alojz Pisarič iz Lasnic pri Šmarju-Jelšah, v Chatelineau.

V začetku 16. stoletja se je tudi med Slovenci začela širiti protestantska vera, ki jo je v daljni Nemčiji učil Martin Luter.

V zgodovini najdemo mnogo primerov, da so važni dogodki v kaki državi ali preobradi v verskem mišljenju pri raznih narodih vzbudili novo gibanje tudi v slovstvu. Tako tudi v zgodovini slovenskega slovstva imenujemo dobo od l. 1550 do 1600 protestantsko dobo.

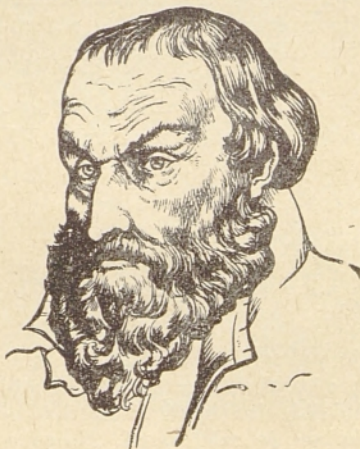
Ustanovitelj protestantskega slovstva in obenem slovenskega slovstva sploh je Primož Trubar, ki je tudi prvi slovenski pisatelj.

Rodil se je leta 1508 na Rašici pri Turjaku. Njegov oče Mihael je bil kot tesar in mlinar premožen mož, a je umrl že l. 1525 ob priliki nekega kmetškega upora, ko so ga uporniki obesili.

Oče ga je poslal v šole. Šolal se je na Reki, v Salzburgu in na Dunaju, kjer se je preživljal kot cerkveni pevec. Tržaški škof Peter Bonomo ga je vzel k sebi v Trst, kjer se je pripravljval na duhovniški poklic. Že tu se je navzel protestantskega duha, kajti škof Bonomo je bil naklonjen novemu verskemu gibanju. Leta 1527 mu je podelil župnijo v Loki pri Zidanem mostu, h kateri je dobil kmalu še kaplanijo pri sv. Maksimilijanu v Celju.

Njegovo bogoslovno znanje je bilo skromno; za svoje potrebe je znal poleg slovenskega še laški, nemški in latinski. Leta 1550 mu je dal škof Bonomo mesto pridigarja v Trstu, naslednje leto pa je dobil mesto stolnega pridigarja v Ljubljani, kjer je s prižnice deloval za novo vero. Leta 1542 pa ga je škof Kacijanar, sam na pol luteran, imenoval za stolnega kanonika v Ljubljani, kjer je nadaljeval svoje delo za luteranstvo. Leta 1547 pa je prišlo kraljevo povelje, naj se Trubar z drugimi voditelji luteranstva

PRIMOŽ TRUBAR

zapre. Zaporu se je izognil z begom. Tako je leta 1548 dobil v Nürnbergu službo pridigarja, kjer se je tudi oženil.

Ker iz tujine ni mogel več z živo besedo širiti protestantizma med Slovenci, se je po zgledu nemških luterancev oprijel tiska. Še v domovini je gojil željo, da bi se tudi njegov jezik, prav tako kot jezik drugih narodov, pisal in čital in da bi se poslovenilo sv. pismo in druge krščanske knjige — kakor piše sam v predgovoru svojega katekizma. Leta 1550 je res izdal prvi dve slovenski knjigi »Abecedarium« in »Catechismus«.

S prvo knjižico je hotel Trubar mladini in neukemu ljudstvu dati pripomoček, da se nauči brati in obenem tudi že glavne točke luteranskega verskega nauka; v uvodu govori

prav lepo o koristi branja in pisanja. Druga knjiga pa je bila namenjena v prvi vrsti učiteljskemu stanu: »farmoštrom, pridigarjem, šolmoštrom in staršem, da bi po njej učili mlade ljudi prave stare vere in prave stare maše«.

Koprski škof Peter Pavel Vergerij je Trubarja pridobil, da se je lotil prevoda nove zaveze in mu za tisk preskrbel pomoč nemških knezov in avstrijskega plemstva. Plemstvo je bilo odslej glavna opora našega protestantskega slovstva in je odločilo tudi smer našega književnega jezika.

Trubar je z Vergerijem izdal leta 1555 novo izdajo svojih prvih dveh knjig »Abecedarium« in »Catechismus«, zdaj s slovenskim naslovom, in pa »Ta Evangelii Svetiga Mateusha«.

Nadaljnja dela je pisal Trubar sam. Oskrbel je Slovenscem prevod »Novega testamanta«, razne katekizme, pesmarico, »Cerkveno ordningo«, »Artikule« (nauke te prave stare vere krščanske) in nazadnje še Lutrove »Postile«, ki jo je dokončal na smrtni postelji; izdal jo je njegov sin Felicijan leta 1595. Trubar je umrl leta 1586 v Derendingenu v Nemčiji.

Trajne vrednosti za slovensko slovstvo je Trubarjeva priredba slovenskega črkopisa. Za čistost in lepoto slovenskega jezika se Trubar ni preveč trudil; uporabljal je kmetiški jezik, kakor ga govore na Rašici. Za zgodovino slovenskega jezika pa je Trubarjeva slovenščina zelo dragocena, ker nam je ohranila mnogo starinskih besed in oblik.

KULTURNO PROSVETNIM DRUŠTVOM IN PEVSKIM ZBOROM!

Kulturno prosvetna sekcija Slovenske izseljenske matice vam poseduje gradivo, ki ga potrebujete pri svojem delu: pesmi, note, razne instrumente, slovenske knjige, slovenske izvirne ljudske igre in drame, literarno gradivo za razne proslave itd.

Ker želi sekcija izpopolniti seznam kulturno prosvetnih društev naših rojakov, prosimo, da nam pošljete natančen naslov z navedbo dejavnosti (pevske, dramske, instrumentalne itd. društvo) obenem z raznim zgodovinskim gradivom iz vašega delovanja (fotografije, diplome, zgodovinski opis dela društva itd.).

Pišite nam na naslov: Kulturno prosvetna sekcija pri Slovenski izseljenski matici, Ljubljana, Cankarjeva c. 5/1.

Uvod

Josip Jurčič, rojen l. 1844, umrl l. 1881, je poleg Frana Levstika prvi slovenski, zares ljudski pisatelj, ki je v svoja dela vnesel resnično slovensko dušo in slovensko domačnost. Njegov nazorni kmečki jezik, naravnost iz ljudstva vzeti junaki njegovih povesti, ljudski reki, ki prepletajo njegove povesti, vse to ga je priljubilo slovenskemu ljudstvu in mu pridobilo sloves odličnega ljudskega pisatelja-umetnika.

Med Jurčičevimi deli bo svojo vrednost ohranila njegova napeta in zanimiva povest »Jurij Kozjak, slovenski janičar«. To zgodovinsko povest je Jurčič napisal še kot dijak l. 1863 in je bila od celovške Družbe sv. Mohorja nagrajena s 100 goldinarji kot najboljša zgodovinska povest. Povest se dogaja v Jurčičevi rodni deželici, vinorodni Dolenjski, v letih 1457 in 1475, to je v času, ko so krvoločni Turki ropali po naši slovenski deželi. Povest je najprej izdala Mohorjeva družba in se je bralcem zelo priljubila.

Danes je Jurij Kozjak že preveden tudi v francoščino, italijanščino in hrvaščino. Prepričani smo, da nam bodo dragi rojaki, razkropljeni širom tujega sveta, priznali, da smo prav izbrali, ko smo se odločili za to povest, iz katere bodo spoznali zdrave sile slovenskega kmečkega življa in še bolj okrepli svojo ljubezen do daljne rodne grude.

Prvo poglavje

Gorje, kdor nima doma,
kdor ni nikjer sam svoj gospod.
S. Jenko

Bili so pri nas na Slovenskem nekdanji drugi in drugačni časi. Ko bi bilo mogoče, da pride kdo naših dedov z onega sveta, bi težko spoznal spremenjenih vnukov in lastne svoje domovine. Ne mislimo pa samo tiste spremembe, ki jo še dandanašnji stari očetje z zapečka pripovedujejo in tožijo, da se je nas napuh poprijel, da se mi oblačimo v tanka, mehka oblačila, naši očetje pa in naše matere so nosili in nosili surovo prtenino domače preje in domačega kroja: temveč menimo le spremembo splošnega življenja vsega ljudstva.

Gospoda po gradovih, zidanih visoko po gorah in gričih in trdno na skalo postavljenih, je imela največjo oblast. Kmet ji je bil bolj hlapec ko prost človek. Nevednost je bila doma pri gospodu in tlačanu, pri bogatinu in beraču. Kjer je pa nevednost, tam je mnogo neumnosti, prazne vere in vraž. Zato se bere v starih listinah, da so v prejšnjih časih marsikatero grše babše, ker so menili, da je čarovnica, posadili na gorečo grmado in jo živo sežgali.

In koliko so zlasti naše slovenske dežele prebile po Turkih! Skoraj čuditi se moramo,

da so še take ostale. Svoje pradede pa moramo spoštovati, da so nam ohranili deželo in rod.

In kje so današnji dan gradovi, nekdanj sovražnikom trepet in strah? Le razvaline še vidimo po gorah, le majhni ostanki nam pričajo, da so nekdanj bili, in živo pripovedujejo, da človek malo časa potuje tod; posamezni človek mine, rod ostane. Le še v pravljicah in pripovedkah žive med nami vitezi, ki so delali nekdanj za dom s krepko desnico.

Izmed mnogih razvalin po dolenjem Kranjskem je znamenit grad Kozjak, kolikor se ga še ni sesulo. V petnajstem stoletju je stal grad še trden, kakor bi bil zidan za večnost. Ponosno so moleli okrogli stolpi na hribu proti nebu, naznanjevaje od daleč vsakomur, da tu noter ne pride nihče, kogar gospodar noče sam rad sprejeti. Obzidje, zidano po umetni roki, je stalo nepredrtno, kakor stara skala.

Kakor grad so bili tudi njegovi stanovalci silni, mogočni gospodje. Ohranili so bili svoje prosto slovensko ime Kozjak, ki je v rodovini segalo daleč nazaj v nepomljljive čase slovenske zgodovine, tudi potem, ko so se morali večidel vsi prosti domačini umakniti tujim plemenitašem iz Nemške in Laške. Kozjaki so bili torej plemenita rodovina slovenska, kakršnih je zdaj, žal, čisto malo pri nas, ker so še tiste pomrle, kar smo jih imeli nekdanj, kakor, postavim, ravno le-ta.

Na drugem hribu, nedaleč od Kozjaka, je stal drugi grad — Šumbreg. Neka pravljica pripoveduje, da sta bila zidarja, ki sta zidala ta dva gradova, brata in da sta zidala obenem. Ker pa sta imela oba samo eno kladivo, je moral tedaj prvi kamenje vtikati, kadar ga je drugi tolkel.

Pred kakimi štiri sto leti sta živela dva brata Kozjaka, Marko in Peter.

Marko, starejši brat, mož blizu štiridesetih let, je bil gospodar rodovinskega gradu in nekaj drugih lastnij, ki so bile kozjaškega imena in lasti. Bil je mož zastaven po telesu, krepke roke pa tudi blagega srca — dobra duša. Ubogim kmetom ni bil noben graščak boljši oče ko Marko Kozjak. Ko je bil komaj otročja leta prerasel, ga je poslal oče na Nemško, da bi se izuril v tedanji vedi, edino ime-nitni in veljavni — v orožju.

(Nadaljevanje)

POKOJNINE (RENTE) JUGOSLOVANOV- IZSELJENCEV V FRANCIJI

Glede na to, da se precej naših izseljencev, ki žive v Franciji, obrača na svojce, na razne ustanove in na Zavod za socialno zavarovanje v domovini z vprašanji, ki se nanašajo na ureditev pravic iz socialnega zavarovanja, katere so pridobili bivši zavarovanci na podlagi zaposlitev in socialnega zavarovanja pred odhodom v inozemstvo, posebno v Francijo, dajemo naslednja navodila:

Na podlagi določb konvencije o socialnem zavarovanju med Republiko Francijo in FLR Jugoslavijo, ki je bila ratificirana meseca aprila 1951, se priznava vsem izseljencem FLRJ, ki žive v Franciji, pravica do starostne pokojnine, kadar jim je od kateregakoli francoskega zavoda priznana starostna pokojnina.

Kadar je torej izpolnjen ta pogoj zavarovanja, naj vsak državljan FLRJ vloži pri francoskem zavodu, pri katerem je bil nazadnje socialno zavarovan in ki mu bo priznal starostno pokojnino, tudi zahtevek za priznanje starostne pokojnine za delovno dobo, ki jo je prebil v domovini pred odhodom v Francijo. Temu zahtevku naj vsak upravičenec po možnosti predloži dokaze o svojih zaposlitvah v domovini, če pa teh nima, naj navede kolikor mogoče natančne podatke in naj navede tudi priče s točnimi naslovi njihovih bivališč. Isto velja tudi za udeležbo v vojnah.

To prijavo bo vsak francoski zavod odstopil centralnemu zavodu v Parizu, ki ga bo dostavil Izvršnemu svetu — Sekretariatu za socialno varstvo v Beogradu v pristojni postopek za dokončno rešitev.

Po dovršenem postopku bo dostavljena odločba o rešitvi zahtevka in priznanju pokoj-

nine, ki jo bodo dobivali upravičenci v Franciji preko centralnega zavoda v Parizu. Pripominjamo pa, da se za vse te primere odmeri starostna pokojnina v tistem delu, ki ustreza delovni dobi v domovini.

Kadar predvideva Francija ali Jugoslavija za kak poklic posebno ugodnostno socialno zavarovanje (kot je n. pr. v Franciji za rudarje), potem se zaposlitve v tistem poklicu — če so trajale vsaj eno leto — seštevajo posebej in posebej v ostalih poklicih. Če druga država nima tega posebnega zavarovanja, se kljub temu seštevajo istovrstne zaposlitve v tej državi. Zato francosko rudarsko socialno zavarovanje za ugotovitev rudarske delovne dobe ne šteje zavarovancu samo njegove rudarske zaposlitve v Franciji, ampak tudi njegovo rudarsko zaposlitev v Jugoslaviji. Seveda pa potem določi pokojnino le v sorazmernem delu, t. j. za toliko, za kolikor je te delovne dobe izvršene v Franciji. Korist tega seštevavanja je pač predvsem v tem, da se takim Jugoslovanom, ki nimajo v Franciji minimalnega rudarskega staža za priznanje rudarske pokojnine, ta staž dopolni še z jugoslovanskimi rudarskimi zaposlitvami.

V primeru, ko zavarovanec kljub temu, da se mu zaposlitve v obeh državah seštevajo, ne izpolnjuje pogojev za pokojnino po predpisih obeh držav, se ugotovi njegova pravica do pokojnine po predpisih vsake države — kadar pač izpolni pogoje njenih predpisov z upoštevanjem zaposlitev v obeh državah.

Tudi zavarovanec sam se lahko odreče ugodnosti seštevavanja zaposlitev v obeh državah in določitve skupne pokojnine in zahteva, da se ga upo-

koji ločeno za vsako od obeh držav. Potem se mu v vsaki državi določi pokojnina samo po predpisih tiste države in po delovni dobi, izvršeni v tej državi. V takem primeru dobi potem pokojnino le od države, za katero izpolnjuje za priznanje pokojnine predpisane pogoje. Jugoslovansko pokojnino bi mogel prejeti v tem primeru le, če je star 65 let in ima 15 let delovne dobe, od tega vsaj nekaj po 15. maju 1945 v FLR Jugoslaviji.

Vsakdo, ki je zahteval ločeno upokožitev, se lahko kasneje poljubno premisli in zahteva, da se mu odmeri ena pokojnina v smislu konvencije, to je s seštevanjem zaposlitev v obeh državah. To bo zlasti izkoristil takrat, kadar se socialno zavarovanje v eni ali drugi državi spremeni tako, da bi mogel tudi on imeti od tega kako korist.

Invalidsko pokojnino zaradi bolezni in onemoglosti pa priznava upravičencem, ki so bili nad 1 leto pred onemoglostjo zaposleni v Franciji, pristojni francoski zavod ob upoštevanju skupne delovne dobe.

Pod enakimi pogoji oziroma tudi, če prej obnemore, preden je dosegel eno leto delovne dobe, se prizna invalidska pokojnina iz socialnega zavarovanja v FLRJ vsakemu povratniku, ki se po povratku v domovino vključi v gospodarstvo v FLRJ.

Pravico do rente zaradi nesreče pri delu pa ima zavarovanec pri zavodu, pri katerem je bil socialno zavarovan v času, ko se je pripetila nezgoda. Tudi v tem primeru je pogoj za priznanje starostne pokojnine, če ni dosegel zavarovanec delovne dobe ali dobe socialnega zavarovanja, ki jo določajo predpisi o socialnem zavarovanju držav pogodbenic.

V času od 30. junija
do 14. julija 1954 bo

II. LJUBLJANSKI FESTIVAL

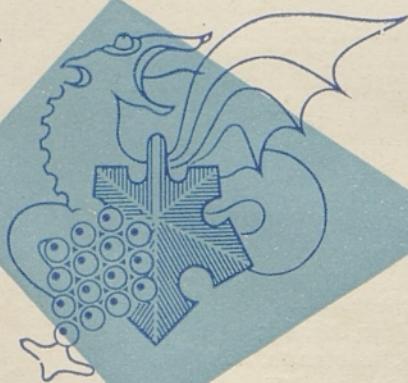
s posebnimi kulturnimi, opernimi, glasbenimi in folklornimi prireditvami. Nastopili bodo najodličnejši jugoslovanski pa tudi inozemski pevci in drugi umetniki. O podrobnostih programa boste še izvedeli.

BRATJE IN SESTRE onstran meja, ki nameravate v letu 1954 v slovensko domovino, uredite svoj obisk tako, da si boste lahko ogledali kvalitetne prireditve II. ljubljanskega festivala

**TURISTIČNO DRUŠTVO
LJUBLJANA**
Cankarjeva ulica št. 1/II.

LJUBLJANA

je srce slovenske domovine. Njena rast v letih po osvoboditvi je nekaj čudovitega. Njena podoba je lepša iz leta v leto. **PRIČEVANJE NJENEGA POMENA IN VELJAVE SO VSAKO-LETNI FESTIVALI**

*Izvažamo
najkvalitetnejša sortna bela
in rdeča vina v originalni
izvojni opremi
(v zabojih po 12 steklenic)
iz svetovnoznanih vinskih
področij Ljutomera in Istre
Zahtevajte in poskusite
tudi naše specialitete:
desertna vina*

SLOVENIJA VINO LJUBLJANA

Frankopanska ulica 11
20-218, Telefon 20-171, 23-310
Brzjav: VINOEXPORT Ljubljana
JUGOSLAVIJA

*pristno slivovko
Vermouth „Extra Bacchus“
najraznovrstnejše likerje
Mednarodna priznanja in
diplome ter naši stalni
odjemalci v 27 evropskih
in izvenevropskih državah
potrjujejo kvaliteto
naših alkoholnih pijač
in proizvodov*

Rojaki v tujini!

Kadar obiščete svojo staro domovino, ne pozabite se obrniti na potovalni urad

*Brezplačne informacije o vseh potovanjih
Rezerviranje mest na vseh prometnih sredstvih,
železnici, letalih, prekooceanskih ladjah
Menjava tujih valut in potovalnih čekov
Prirejanje skupinskih potovanj in potovanj
ter izletov poedincev, tudi z lastnimi udobnimi
avtobusi in luksuznimi osebnimi avtomobili
Prodaja železniških, letalskih in ladijskih
vozovnic za Jugoslavijo in ves ostali svet
Rezerviranje mest v hotelih v vseh krajih
Jugoslavije in v inozemstvu
Prodaja turistične literature in fotografij*

PUTNIK SLOVENIJA

Direkcija LJUBLJANA

Titova cesta 2

Telefon: 23-277, 21-074

*Poslovalnice:
Ljubljana, Maribor, Celje,
Kranj, Novo mesto, Postojna,
Bled, Jesenice, Št. Ilj,
Gor. Radgona, Sežana in Gorica
V poletni sezoni še menjalnice
na ostalih mejnih prehodih:
Rateče, Ljubelj, Korensko sedlo,
Jezerski prelaz, Dravograd*